bert bus

bibliografie deel 1

de Lijn

TJONGE, DAT KAN IK NIET BETALEN!
IK NOG MINDER! NEE, ZOVEEL GELD HEBBEN WE NIET BIJ ELKAAR!
OPENLUCHT ZWEMBAD
ENTREE VOLW. ƒ 0.50 KINDEREN BENEDEN 15 JAAR ƒ 0.25

WE GAAN TOCH ZWEMMEN, JONGENS! IK HEB EEN PRACHTIG IDEE! IK WEET EEN PRACHTIG MEERTJE!
HM!

HET IS ER SCHITTEREND! IK BEN ER EENS MET M'N PA GEWEEST!
HET IS EEN GROOT, DIEP MEER! EN WE HEBBEN ER GEEN LAST VAN ANDERE BADGASTEN!

BOVENDIEN HOEVEN WE GEEN CENT TE BETALEN! HET IS ONGEVEER EEN KWARTIERTJE LOPEN.
HM, WE ZIJN BENIEUWD!

ZIJN WE ER NOG NIET? IK BEGIN HET WARM TE KRIJGEN
IK OOK!
NOG SLECHTS ENIGE MINUTEN EN WE NEMEN EEN DUIK!

PUFF! ALS JE NOG EENS EEN MEERTJE WEET! WE LOPEN AL MINSTENS EEN UUR!
STIL MAAR! HET WATER ZAL ER DES TE LEKKERDER DOOR ZIJN!

EN NU VRIENDEN, DAAR BIJ DAT HOGE RIET, KAN IK JULLIE HET ZWEMPARADIJS TONEN!
EINDELIJK! HET WERD TIJD! EN NU ZWEMMEN!
AHA!

LELIJKE BEDRIEGER! WE ZULLEN JE LEREN! ER STAAT GEEN DRUPPEL WATER IN DIE KUIL!
BANDIET!!
MAAR JONGENS! IK KAN TOCH NIET HELPEN DAT HET MEER UITGEDROOGD IS!

bert bus

bibliografie
deel 1

uitgeverij de Lijn

bibliotheek van het nederlands beeldverhaal 33

De Bert Bus bibliografie, deel 1, werd met een feestelijk tintje officieel gepresenteerd op zaterdag 30 juni te Amsterdam.
Tengelegenheid hiervan werd in samenwerking met stripwinkel Wout en het Stripschap een gekartonneerde, genummerde en gesigneerde uitgave uitgebracht in een oplaag van 165 exemplaren.

inhoud:

Met dank aan Bert Bus en Oberon, die hun volledige medewerking voor deze uitgave hebben verleend.

lijst met illustraties.

omslag Bert Bus
druk: Samsom Sijthoff grafische bedrijven b.v.

ISBN 90.6653.519.9

Inleiding

In 1947 begeeft een 16-jarige jongeman zich met kloppend hart naar de Spaarnestad-gebouwen in Haarlem. Onder de arm draagt hij een map met een aantal tekeningen. Vurig hoopt hij hier werk te kunnen vinden als leerling-tekenaar.
Na een 'proeve van bekwaamheid' wordt hij binnen een maand aangenomen. Het is de bedoeling dat hij Frans Piët, de tekenaar van 'Sjors' zal assisteren. Als 'Sjors en Sjimmie-tekenaar' zal hij echter niet beroemd worden, wel als tekenaar/schrijver van 'Olaf Noord', 'Theban', 'Cliff Rendall' en 'Stef Ardoba'.
De naam van deze striptekenaar?
BERT BUS.
In handen heeft U momenteel het eerste deel van de Bert Bus-bibliografie. De verschillende aspekten van schrijver/tekenaar Bus zullen in dit deel en de navolgende delen aan bod komen.

- Wie is Bert Bus? In ieder deel van deze reeks zal er een tijdvak middels interviews de revue passeren.
- Wat heeft hij zo al getekend en geschreven en waarin? (uitgebreide bibliografie).
- Onbekend werk + illustraties.
- Heruitgave van de Olaf Noord-cyclus en/of ander stripwerk.
- Een bronvermelding van Bert Bus-artikelen in tijdschriften, boeken etc.

De samenstellers van de Bert Bus-bibliografie wensen U veel plezier bij het lezen van deze boeken. Tevens bedanken zij in de eerste plaats Bert Bus voor zijn spontane medewerking en Uitgeverij Oberon, wier archief wij mochten raadplegen.

De periode 1947-1957

Over oude en toekomstige geschiedenis

Bert Bus werd op 19 juli 1931 in Santpoort geboren.

Je was bijzonder jong toen je je carrière begon als tekenaar op de Spaarnestad...
Inderdaad ik ben daar in 1947 begonnen. Ik had een mislukte schoolopleiding achter de rug. In de oorlogsjaren was ik twee jaar niet naar school geweest door de hongerwinter en de evacuatie uit dit gebied (Velsen, Santpoort). Toen ik weer terug kwam op school, zat ik met mijn gedachten vaak elders en niet bij de stof. Na twee jaar Mulo ben ik toen met mijn stapeltje tekeningen onder de arm naar de Spaarnestad gegaan in Haarlem en heb gevraagd of ze daar misschien leerling-tekenaars konden gebruiken. Haarlem was dichtbij. Zo ben ik ook wel eens bij M. Toonder in de studio geweest, maar omdat ik nogal wat realistisch werk bij me had, dacht Toonder dat hij daar niet direkt gebruik van kon maken en heeft me toen gezegd later nog eens terug te komen, maar bij de Spaarnestad zei men: 'We zullen je een verhaaltje meegeven en daar moet je maar een illustratie bij maken en dan hoor je nog wel wat van ons.'
Tot mijn verbazing kreeg ik binnen een maand toch antwoord dat ik maar eens moest komen. Ik ben daar toen naar toe gegaan en kon tot mijn blijdschap meteen beginnen in de torenkamer van de oude Spaarnestad, een tamelijk grote tekenstudio die uitkeek over Haarlem. Er was daar een tekenaar, die jarenlang de reproduktie-tekenaar was geweest van o.a. de 'Sjors' en

deze ook had geïnkt. Dat was Jacques Bouwman. Die heeft mij toen de eenvoudige beginselen van het tekenen geleerd. Er zat nog een kollega, een knaap van mijn leeftijd, die al wat meer dingen mocht maken. Dat was Jan Giling. Na een paar maanden kwam Nico van Dam, die mijn beste vriend geworden is, daar ook werken.
Mijn werkzaamheden bestonden voorlopig alleen uit het tekenen van patroontjes voor Libelle, het maken van kruiswoordraadsels, het inkten van die tekeningen, het tekenen bij rebussen, het kleine tekenwerk en het leren omgaan met het materiaal. Allengs kon ik tekeningen gaan kopiëren van Amerikaanse reprodukties, die dan in de bladen kwamen, maar die door een raster niet zo gebruikt konden worden.

Had je al een tekenopleiding achter de rug voor je solliciteerde of kon je net zo tekenen als 'ieder ander' op de middelbare school?
...Achteraf denk ik wel eens, als ik nu met het talent wat ik toen had zou gaan solliciteren, zou ik geen schijn van kans maken, want mijn talenten waren helemaal niet zo hoog. Ik dacht toen dat ik met tekenen misschien toch wel mijn brood zou kunnen verdienen.
Nee, mijn talent was niet erg ontwikkeld in die tijd, wat erg goed te zien is aan het allereerste werk. Mijn eigen zoon Bart heeft nu bijvoorbeeld veel meer talent dan ik destijds had. Je moet ook nog iemand zijn, die zijn tekengave op een kommerciële manier weet te gebruiken. Er zijn heel knappe tekenaars, die hun werk op de een of andere manier niet kunnen slijten, al is het nog zo knap. Ik vulde misschien een leemte aan.

Fantasie speelt een grote rol in je strips. Hoe komt dat?
Ik denk dat dat samenhangt met de mate van fantasie die je zelf hebt. In de oorlogsjaren begon dat eigenlijk al. Toen wij bij familie in de Zaanstreek geëvacueerd waren, vond ik daar op een zolder veel boeken, waaronder de verhalen van Jules Verne en boeken over het oude Egypte met schitterende gravures. Daar is, denk ik, de basis gelegd voor mijn belangstelling voor oude- en toekomstige geschiedenis. Het is een vorm van escapisme. Uit deze tijd weg willen. In de oorlog is dat misschien het meest logische. Je wilde uit de situatie weg, we waren uit ons huis weg, waar je toch wel aan gehecht was. In het laatste oorlogsjaar zijn we weer terug gegaan en hebben we illegaal achter de planken gewoond.
Ik heb toen op een bepaald moment hele reeksen van Edgar Rice Burroughs te pakken gekregen, die ik in één adem uitlas, omdat ik ze zo spannend beschreven vond (= Tarzan). Dat heeft je natuurlijk beïnvloed, plus dat ik zelf vaak fantaseerde. Je wandelt door straten waar 's avonds geen licht mocht branden; de sterrenhemel is zichtbaar. Dan ga je fantaseren. Ik denk dat dat er toch wel mee te maken heeft gehad.

Wie heeft jou in de eerste jaren als jong tekenaar begeleid?
Hoofdzakelijk J. Bouwman, maar eveneens Nico van Dam. Maar hoofdzakelijk waren we self-supporting, wat ook wel eens een gemis is geweest, want een echte scholing in die tijd is, vooral wat mij zelf betreft, achterwege gebleven. In het begin zaten we iedere week in ieder geval één vrij onderwerp te tekenen, b.v. een stilleven, omgaan met het penseel, technieken met kleur, aquarellen, plakkaatverf. Het was een prima tijd, maar achteraf denk ik wel eens dat ik toch nog meer anatomie en perspektief had moeten studeren. Daar kwam je gewoonweg niet aan toe.

Hoe kwam de verdeling van illustratiewerk tot stand?
Iedereen had natuurlijk zijn eigen specialisme. De chefs van de tekenafdeling, eerst J. Bouwman, F. Piët en later A. Schatorjé, wisten dat. Later kwamen er zelfs mensen, die uitsluitend letterden. Frans Piët zocht het passende werk bij de tekenaar. Op een gegeven ogenblik kwamen de redakteuren zelf bij ons en bouwden we onze eigen direkte lijn naar de redakties toe. De chef van de tekenafdeling werd steeds meer een boekhouder en de man die zorgde voor het materiaal.

Kun je eigenlijk van een 'Spaarnestad-school' spreken?
Ik denk het wel. Het is eigenlijk nooit gedaan, maar achteraf is het altijd duidelijk herkenbaar dat tekenaars toch uit een bepaalde hoek komen. Zo denk ik aan Harry Balm, Ben Bulters, Ruud Loman en Nico van Dam. Wij hebben in een bepaalde periode met elkaar gewerkt en toch misschien, de één wat meer als de ander, onder elkaars invloed gestaan. Ook omdat er op dat moment een bepaalde vraag was naar een soort werk waar wij in gegroeid zijn. Daarnaast had je natuurlijk je opleidingen, ik heb model getekend, tekenlessen gevolgd bij een kunstschilder in mijn woonplaats, en de avondakademie er bij gehad.
Je kunt dus pas later zeggen dat er een bepaald

genre werk was, wat je in de Sjors aantrof. Dat leek allemaal een beetje op Sjors. Frans Piët, die een aantal jaren later mijn chef werd, nadat hij eerst als free lance-medewerker de Sjors had gedaan, zorgde ervoor dat je allemaal een bepaald genre werk leverde. Net zoals je nu nog aan bijvoorbeeld Piet Wijn kunt zien dat hij bij de Toonder-studio's heeft gewerkt. Maar er werd ook voor andere bladen, zoals Panorama, Libelle etc. gewerkt en daar pasten wij onze stijl ook bij aan.

Was Frans Piët (n.b. de tekenaar die 31 jaar lang de strip 'Sjors' getekend heeft) vaak in de Spaarnestad-vertrekken?
Eigenlijk ben ik destijds aangenomen om te zijner tijd de Sjors-platen van Frans Piët te gaan inkten. Toch is het daar nooit van gekomen. Ik heb wel eens een aantal pagina's Sjors getekend, maar dat was dan meer tijdens ziekte en hoofdzakelijk in de periode van Carol Voges. Frans Piët heeft na verloop van tijd gekozen voor een vaste positie bij de Spaarnestad en toen is hij chef geworden van de tekenafdeling. Dat is hij een aantal jaren geweest. Dag in, dag uit heb ik toen met hem samengewerkt. Ik heb een heel erg goede herinnering aan hem gehouden. Af en toe heb ik nog kontakt met hem.

Was uw manier van werken in het begin van de vijftiger jaren anders dan momenteel?
Na verloop van tijd krijg je natuurlijk meer routine, meer inzicht. Ik denk dat dat met alles zo is, je groeit er in, maar je hebt periodes. Je kunt dat aan de tekeningen zien: er zijn diepte- en hoogtepunten. Achteraf denk je, het had van nul naar honderd moeten lopen, maar dat is niet altijd zo. Soms wordt je gekonfronteerd met oude tekeningen, die veel mooier en beter zijn dan tekeningen die je later gemaakt hebt. Er zit ook een faktor bij van haastwerk, veel deadline-beïnvloeding; soms verpestte je een tekening, maar moest je toch doorgaan.

Is er misschien nog een aardig voorval te melden, wat je tot nu toe is bijgebleven?
Op een gegeven moment wilde Godfried Bomans, die soms bij ons in de studio kwam, de officiële kunstcritici bij de neus nemen. Hij wilde een expositie organiseren van een of andere onbekende Russische kunstenaar. Daarvoor had hij een aantal experimentele werken nodig. Die heeft hij bij ons op de studio door diverse tekenaars laten maken. Aan het eind van de maand zou hij die prachtig in laten lijsten en dan naar de expositie brengen. Wij zijn toen vol enthousiasme aan de gang gegaan, hebben daarmee geëxperimenteerd en op een bepaald moment kregen twee tekenaars onderling ruzie, omdat er nogal met verf gespetterd was, waarop de ene tekenaar een pot verf ter hand nam en deze naar de andere slingerde, die wegdook, waardoor ik het voor het grootste gedeelte over mijn kleding kreeg. Op dat moment kwam de direkteur van de zaak binnen, meneer Ooms, die een prachtig zwart pak droeg. Hij

SKOKAN, EEN SLIMMELING UIT HET JAAR NUL

Het werd voor Skokan een onrustige nacht. Alle avonturen van de laatste dagen speelden door zijn hoofd. De Kloofklulvers, Sporkie, de boeven, de Skrips en Braka de roofvogel. Plotseling schoot hij overeind! Droomde hij? Het was geen droom! Een verdacht geluid weerklonk. Zonder de anderen te wekken ging hij voorzichtig naar buiten. Hij had zich niet vergist, want aan het eind van het rotspad klonken gedempte stemmen. Voorzichtig sloop Skokan naderbij en jawel, hoor! De stemmen kwamen uit de werkgrot van Spip's Baba! Juist was hij van plan naar het hol terug te rennen om de anderen te waarschuwen, toen de dieven naar buiten kwamen en de kostbare olifantstanden bij zich droegen. Skokan hield zijn adem in. Hij herkende zijn oude vijanden direct. „Knor en Knar!" mompelde hij. „Ze kunnen het dus niet laten gemene streken uit te halen! Ze gaan er met de kostbare tanden vandoor. Ik wist niet dat Bluffel ook zo slecht was. Nu moet ik vlug handelen!"

was verbijsterd door wat er gebeurde en ging bij een tafel staan, waar een potje goudverf omviel, wat als een mooie gouden bies langs zijn broek liep. Het is een anekdote die wij nooit zullen vergeten. Wij waren verbijsterd en Godfried Bomans wist niet waar hij kijken moest. Voor ons is het niet zo best afgelopen, want wij hebben wel een half jaar gemerkt dat een aantal faciliteiten, die wij altijd kregen, ineens afgelopen waren. De tekeningen zijn later nog geëxposeerd, hoewel de grap niet helemaal geworden is, wat men er van verwacht had.

OLAF NOORD

Heb je 'Olaf Noord' in opdracht gemaakt?
Olaf Noord was mijn eerste strip. Ik heb hem 's avonds thuis gemaakt. Ik werkte op de tekenstudio van de oude Spaarnestad en ik werd daar zo met strips gekonfronteerd dat ik er zelf één wilde maken. Overdag had ik geen tijd om een strip tussen mijn andere werkzaamheden door te tekenen. Ik ben thuis begonnen en had het idee een strip te maken over vliegende schotels en dat speelde ergens aan de poolstreken. Ik had een film gezien, die, ik meen 'The Thing' heette, een Amerikaanse speelfilm en daar was ik toch wel door geïnspireerd. Ik wilde toen een verhaal maken wat in Groenland speelde, waar een Amerikaanse vlieger een hoofdrol in vervult, die dan met Venusianen het heelal in gaat. Dat speelde zo bij mij en ik was er dermate door geboeid, dat ik 's avonds begon te tekenen. Ik maakte twee platen, waar ik pas een jaar later mee naar de redaktie ben gegaan. Toen ik die platen gemaakt had, dacht ik 'eigenlijk moet er nog een begin aan vooraf gaan' en toen ben ik een tekening gaan maken, die vooraf ging aan de platen die ik al gemaakt had. Ik wist niet hoe lang het verhaal zou worden en ook niet of ze het zouden accepteren. Ik heb toen wat stroken laten zien aan Lou Vierhout, de hoofdredakteur en tot mijn verbazing vond hij het meteen leuk. Toen kon ik Olaf Noord gaan maken, maar wel thuis. Ik kreeg in die tijd per plaat achtentwintig gulden. Als extraatje vond ik dat toch wel leuk! Na verloop van tijd kon ik het niet volhouden om elke week 's avonds zo'n plaat te tekenen en toen heb ik voorgesteld om het op de zaak te doen. Daar was toen ruimte voor en zodoende is het mijn werk geworden om ook strips te tekenen.

Was Olaf Noord de eerste Nederlandse science fiction-strip?
Nee, voor de oorlog had Auke Tadema al een s.f.-strip getekend. (N.B. Tadema wordt, niet geheel ten onrechte, beschouwd als de vader van de Nederlandse science fiction-strip). Ik ben wel een van de eersten mag ik rustig zeggen. Daar ben ik een beetje trots op.

Je had in de vijftiger jaren ook Kapitein Rob en Piloot Storm (van Henk Sprenger). Bent u ook door hen beïnvloed?
Ik denk dat je door alles wat je ziet beïnvloed wordt, misschien niet bewust, maar toch wel onbewust. De meeste invloed wat betreft de s.f. heb ik toch wel gehaald uit de verhalen van Flash Gordon, Amerikaanse strips waarvan ik af en toe mondjesmaat materiaal binnen kreeg. Daar werd naar gekeken en daar heb ik veel inspiratie uit opgedaan. Niet dat ik die plaatjes na heb zitten tekenen, maar ik heb er gewoon veel invloed uit opgedaan, plus mijn eigen fantasie, die dat misschien op een wat Nederlandse manier heeft geïnterpreteerd.

Je zegt 'Ik heb geen plaatjes nagetekend.'
Ik heb zelf wel eens foto's nagetekend, standen. Ik maakte zelf foto's en naar de standen tekende ik dan plaatjes als dit te moeilijk was. Een tekenaar kan het zich niet veroorloven om modellen in zijn studio te laten komen. Ik vind wel dat als een tekenaar een kompleet verhaal gaat zitten overtekenen, het dan een dubieuze zaak wordt. Maar de fotografie is een goed hulpmiddel. Tegenwoordig worden er voor de realistische strips veel foto's gebruikt.

Hoe vind je het dat Olaf Noord opnieuw uitgegeven wordt?
Natuurlijk wel leuk, maar ik had er ook bedenkingen tegen. Het is vroeg werk en vooral in het begin erg onbeholpen getekend met hoogte- en dieptepunten, maar ik denk dat elke tekenaar een konfrontatie met zijn oude werk toch weer leuk vindt. Ik denk dat je van die maatstaf uit moet gaan dat het gewoon leuk is dat het nog weer eens verschijnt, maar toch wel met de zekerheid dat het beginwerk is geweest.

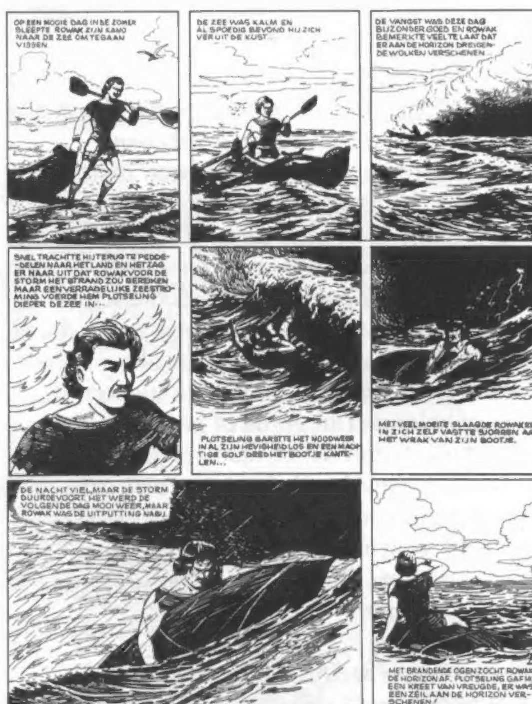
Ging het 'komponeren' je later ook gemakkelijker af?
Je krijgt natuurlijk na verloop van tijd een zekere routine. In een eerste strip moet je alles ontdekken, je hebt weinig vergelijkingsmateriaal, het meeste materiaal wat je toen kon krijgen was Amerikaans. Science fiction was in Nederland al helemaal taboe, of praktisch onbekend, dus achteraf gezien was het toch wel een stukje pionierswerk. Op de een of andere manier leefde je in een soort roes, een wereld die bezig was snel te veranderen met veel nieuwe technieken en dergelijke en dat geeft ook veel inspiratie om verder aan de toekomst te denken en met een verhaal te beginnen, vooral als je dus van dat soort verhalen houdt.

Wat vind je zelf van Olaf Noord?
Ik vind het nog altijd een strip, waaraan je kunt zien dat er met enorm enthousiasme aan gewerkt is. Vaak hoor ik dat nog van mensen, die in die tijd Olaf Noord lazen of bekeken. Die zeiden 'iedere week heb ik er met spanning naar uitgekeken. Het was misschien niet zo best getekend, maar wij keken daar doorheen. Het was gewoon een fantastisch verhaal voor die tijd. We vonden het gewoon erg spannend.'

Ook het letteren ging je later veel en veel beter af dan in je eerste verhalen, hè?
Dat is natuurlijk een kunst apart, wat eigenlijk te laat ontdekt is en wat misschien meteen bij het begin al perfekt had moeten gebeuren. Een goede lettering en ook een vaste kop, want vooral in het eerste verhaal zie je iedere keer een wisselende kop in het eerste plaatje, dus als je dat achter elkaar doorbladert is het gewoon lachwekkend, want die kop lijkt soms helemaal niet op een andere Olaf Noord-kop! Daar werd gewoon niet bij nagedacht. Ik tekende gewoon elke week mijn aflevering tussen de andere werkzaamheden door en dan werd er nog eens even een kopje bij getekend. Het duurde een hele tijd, voor ik doorhad dat het gewoon een vaste kop moest zijn.

Welke dokumentatie gebruikte je voor Olaf Noord, tijdschriften, foto's?
Ik heb weinig met foto's gewerkt. Dit soort verhalen heeft helemaal niets uit te staan met werkelijk bestaande dingen. Ook de ruimtepakken die er in voor komen. Er zijn natuurlijk wel cliché-ideeën over hoe een ruimtepak eruit ziet, die zijn ook al in vroegere science fiction-verhalen gelanceerd, maar ik heb nooit echt gekeken naar foto's. Die waren er ook nog niet. Pas later in mijn Cliff Rendall-verhalen en ik meen ook in Nimmorac heb ik meer gekeken, hoe ruimtepakken er werkelijk uit zouden kunnen zien. In die tijd was men nog niet buiten de dampkring geweest!
In deze periode hadden de lui 'viskommen' op en één of ander bakje op hun rug en natuurlijk een antenne. Dat was het uitgangspunt zoals zo'n pak eruit zou moeten zien. Je fantaseerde het ook. Een raket was een ding met een enorme stroomlijn, omdat hij door de luchtlagen moest klieven. Als dat ding eenmaal in de ruimte was dan had hij die stroomlijn helemaal niet meer nodig. Het had ook een kubus kunnen zijn. Achteraf een beetje belachelijk, maar niemand nam er aanstoot aan.

Toch is de Olaf Noord-strip destijds beëindigd omdat hij te moeilijk werd, maar het verhaal was toch bedoeld voor elf- en twaalfjarigen?
Ik denk dat ik daar in die tijd als tekenaar helemaal niet bij stil stond. Je maakte gewoon maar wat en op een gegeven moment kreeg je dan van

een hoofdredakteur een berichtje van 'mijn zoontje vindt het verhaal te moeilijk en leest het niet meer. Je moet maar eens wat anders tekenen.' Dan moest je een verhaal zo maar middenin stoppen, zoals destijds met Cliff Rendall gebeurd is.

In 1955 en 1956 heb je nog de strip 'Skokan' getekend. Kun je daar iets over vertellen?
Skokan is een heel wonderlijke strip. Het was een strip met balloons, maar anderzijds stonden er ook nog eens teksten onder. Mijn uitgangspunt was dat niet. Ik wilde een paginastrip maken, een gek verhaal wat in het stenen tijdperk speelde, waarin een one-shot (een grap) zat aan het eind van de pagina. Het zou een balloonstrip worden. Ik had een strip gezien in een Amerikaans tijdschrift, 'Alley Oop'. De figuratie, de aap-achtige figuren boeiden me buitengewoon. Toen ik er mee bij Lou Vierhout kwam (een fantastische schrijver van vele Sjors-afleveringen, een man aan wie ik veel dank verschuldigd ben, de man die er voor zorgde dat Olaf Noord, een strip met veel s.f.- en horror-achtige aspekten gepubliceerd mocht worden. In die tijd uniek.), vond deze drie plaatjes genoeg. Toen ik daarmee op de redaktie kwam, zei hij: 'Ik vind dat niet voldoende, want de jonge kinderen hebben aan de balloons niet genoeg. Laat mij er maar een verhaaltje bij schrijven.' Achteraf vond ik de strip dan ook niet zoals hij moest zijn. Hij had óf balloons óf ondertekst moeten hebben. Het stripje heeft trouwens destijds nog in de Duitse Libelle gestaan.

Bij je oudste strips werd er vaak één steunkleur gebruikt. Tegenwoordig verschijnt je werk in kleur. Heeft dat invloed op je tekenen?
Zeker. Met een steunkleur en een raster ga je onbewust toch wel wat meer detailleren. Je gaat, tenminste in mijn geval – want ik wil niet voor andere tekenaars spreken – toch wel wat meer arceren, je gaat de plaatjes misschien wel wat grafischer uitwerken. Als je weet dat er kleur in komt dan ben je van meet af aan al bezig in kleuren te denken. Bepaalde luchten die je vroeger helemaal arceerde of zwart maakte, die laat je nu gewoon wit en daar zet je straks licht- of donkerblauw in. Ik vind het wel eens jammer, want ik vond vaakdie oude tekeningen een bepaalde charme hebben, omdat ze zo echt zwart/wit zijn. Dat is met name erg goed in 'Theban' te zien.

Wie bracht die steunkleuren aan?
Vaak heb ik het zelf gedaan. Er werd dan een transparant soort film overheen gezet en daarop werd met een bepaalde dekverf, 'rode aarde' genoemd, het rood aangegeven. Datgene wat er in halve tonen kwam, werd met een pennelijntje omlijnd en datgene wat gerasterd werd, werd met een blauwe tint aangegeven op de originele tekeningen.

Je hebt je meeste strips zelf geschreven. Hoe sta je tegenover tekstschrijvers?
Als het goede tekstschrijvers zijn, die in mijn lijn liggen, dan vind ik dat prima. De laatste jaren heb ik heel prettig samengewerkt met Kees Vuik. Als ik langer met Kees had kunnen samenwerken, had er werkelijk iets heel moois uit kunnen voortkomen. Op dit moment werk ik met Wilbert Plijnaar aan de allerlaatste versie van 'Malorix'. Het ziet er naar uit dat deze versie eind mei ingepland wordt. Dit moet het beste verhaal worden wat ik ooit gemaakt heb. (Zie het Malorix-artikel elders in deze uitgave).

Zie je zelf veranderingen in je werk en waaraan kunnen de lezers dat eventueel merken?
Ik zie toch wel veranderingen in mijn werk, omdat er een bepaalde evolutie in zit. Je kunt dat zien als je de tekeningen naast elkaar houdt. Het valt me iedere keer weer op, dat ik weer terug val in een stijl die ik vroeger eigenlijk ook wel had. Mijn echte 'handschrift' zal wel nooit veel veranderen. Ondanks alles is er toch steeds van verandering sprake. Als je stil blijft staan bij één stijl is dat denk ik niet goed, hoewel er tekenaars zijn die dat wel gedaan hebben en er onsterfelijk mee geworden zijn.

Heb je nog iets te zeggen tegen de lezers van nu over Olaf Noord? Er is een generatie, die nu pas kennis maakt met het Olaf Noord-epos.
Ik denk dat het belangrijk is dat werk uit bijvoorbeeld de vijftiger jaren steeds weer geplaatst wordt, zodat we gekonfronteerd worden met een bepaald tijdsbeeld en dat we daar ons hedendaags licht over kunnen laten schijnen. Het is boeiend terug te schouwen in het verleden, net zo goed als dat je op de televisie films ziet, die een bepaalde periode weergeven. Je kunt dan zien dat Olaf Noord, een verhaal dat in de toekomst speelt, in de jaren vijftig getekend is. De lering uit dit alles is bijvoorbeeld, dat we er inmiddels achter gekomen zijn dat de maan er heel anders uit ziet en dat de ruimtetoestellen ook anders zijn, maar dat er intussen wel ruimtescooters bestaan, die toen reeds getekend zijn.

maart 1984 Koos Schulte

OLAF NOORD

LANGS DE KUST VAN GROENLAND JAAGT EEN JACHTBOOT OP WALVISSEN.

1

OLAF NOORD
2
DE BEMANNING VAN EEN JACHTBOOT OP WALVISSEN REDT EEN MAN VAN EEN IJSBERG. AAN BOORD VERTELT HIJ Z'N BELEVENISSEN... MIJN NAAM IS **OLAF NOORD** EN IK WAS VLIEGENIER OP EEN VRACHTVLIEGTUIG IN HET BARRE NOORDEN.

DAT WAS EEN RISKANT BAANTJE EN MENIGMAAL KON IK MEZELF OP HET NIPPERTJE REDDEN

MAAR OP ZEKERE DAG..
HALLO, OLAF! IK HEB EEN BUITENGEWONE OPDRACHT VOOR JE DEZE KEER. MAAR HET IS NIET ZONDER GEVAAR!
VERTEL HET MAAR EENS, TAN

BIJ DE GROTE BAAI STAAT EEN VRACHTVLIEGTUIG. HET MOEST EEN NOODLANDING MAKEN. WIL JIJ DE VRACHT VAN DAT TOESTEL OPHALEN? TWEE MANNEN ZIJN BIJ HET TOESTEL AANWEZIG.
M'N BEMANNING KAN DUS THUIS BLIJVEN. HET IS MOEILIJK OM DAAR TE LANDEN, MAAR IK ZAL DADELIJK VERTREKKEN.

EVEN LATER STEEG IK MET M'N OUD KISTJE OP, MAAR ALS IK GEWETEN HAD WAT ME ZOU OVERKOMEN...

ENIGE TIJD VLOOG IK IN DE RICHTING VAN DE GROTE BAAI. TOEN KWAM PLOTSELING HET BERICHT....
HALLO, OLAF NOORD! KEER TERUG MET DE MEESTE SPOED. EEN GROTE SNEEUWSTORM NADERT!
HET WORDT AL DONKER! DAN MAAR WEER TERUG. EEN WARME MAALTIJD ZAL ME SMAKEN!

TERWIJL DE DONKERE POOLNACHT INVIEL, VLOOG IK TERUG NAAR HET VLIEGVELD MAAR PLOTSELING WERD MIJN AANDACHT GETROKKEN DOOR EEN ROND, VERLICHT VOORWERP, DAT VOOR MIJ UIT SCHEEN TE ZWEVEN....
WAT KRIJGEN WE NU? **GROTE HEMEL!** ZAL DAT EEN VLIEGENDE SCHOTEL ZIJN? DAAR MOET IK MEER VAN WETEN!

TERWIJL IK DE ACHTERVOLGING INZETTE, BEMERKTE IK TOT M'N GROTE SCHRIK DAT M'N MOTOREN WEIGERDEN...
EN DE RADIO OOK DEFECT! DAT WORDT EEN NOODLANDING! HOE ZAL DAT AFLOPEN?
AB

OLAF NOORD
AAN BOORD VAN EEN JACHTBOOT VERTELT OLAF NOORD ZIJN AVONTUREN. JUIST TOEN HIJ EEN VLIEGENDE SCHOTEL ACHTERVOLGDE, WEIGERDEN DE MOTOREN VAN ZIJN VLIEGTUIG EN WAS HIJ GENOODZAAKT EEN NOODLANDING UIT TE VOEREN...
3

IN SUIZENDE VAART SCHOOT HET TOESTEL OP DE AARDE AF....
JAMMER! IK HAD GRAAG IETS MEER WILLEN ZIEN VAN DIE „SCHOTEL."

TERWIJL HET GEHEIMZINNIGE LICHT IN DE VERTE VERDWEEN, SLAAGDE OLAF ER IN HET VLIEGTUIG VEILIG AAN DE GROND TE ZETTEN.

PFF! DAT WAS OP HET KANTJE AF! IK BEGRIJP ER NIETS VAN, DE MOTOREN EN DE RADIO TEGELIJK DEFECT. IK HOOP MAAR DAT DIE LUI VAN HET VLIEGVELD ME GAAN ZOEKEN.

TEVERGEEFS TRACHTTE OLAF DE RADIO TE HERSTELLEN. TERWIJL HIJ IN DE OPKOMENDE SNEEUWSTORM OM HET TOESTEL LIEP, HOORDE HIJ HET NAARGEESTIGE GEHUIL VAN HONGERIGE WOLVEN, EN SNEL BESLOOT HIJ, DE VEILIGHEID VAN DE COCKPIT OP TE ZOEKEN....

MAAR HET WAS REEDS TE LAAT. EEN GROTE TROEP WOLVEN HAD HEM DE WEG AL AFGESNEDEN...
WEL JA, KOMEN JULLIE MIJN PRET MAAR BEDERVEN!

GELUKKIG DAT IK MIJN PISTOOL BIJ ME HEB. **SCHEER JE WEG, DUIVELSGEBROED!**

PLOTSELING VIELEN DE WOLVEN OLAF AAN. ONZE VRIEND LOSTE SNEL ENIGE SCHOTEN OP DE HUILENDE EN BLAFFENDE BENDE. DE WOLVEN LIETEN ZICH ECHTER NIET AFSCHRIKKEN EN HET WERD EEN VRESELIJK GEVECHT...

OLAF NOORD
4

VAN ALLE KANTEN WERD OLAF AANGEVALLEN DOOR HONGE-RIGE WOLVEN EN HET ZAG ER SLECHT UIT VOOR ONZE VRIEND.

MAAR MET EEN KOE-NE SPRONG SLAAGDE HIJ ER IN, OP DE VLEU-GEL TE BELANDEN

PFF! HIER BEN IK GELUKKIG VEILIG. KOMEN JULLIE NU MAAR OP! WAT IS DAT NU? DE DIEREN VLUCHTEN! IK BEGRIJP ER NIETS VAN.

PLOTSELING WEERKLONK ER EEN GEHEIMZINNIG GEFLUIT IN DE LUCHT. NU ZAG OLAF WAAROM DE WOLVEN GEVLUCHT WAREN. MET GROTE SNELHEID NADERDE EEN VLIEGENDE SCHO-TEL!

GROTE HEMEL! HIJ DAALT! DAT DING MOET HETZELFDE ZIJN ALS IK ACHTERVOLGDE!

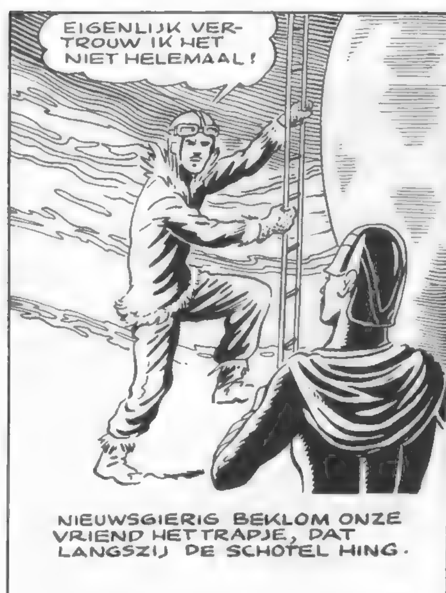

OP ENIGE AFSTAND VAN OLAF'S VLIEGTUIG KWAM DE SCHOTEL TOT STIL-STAND EN ER STAPTE EEN MAN UIT...
HALLO, DAAR!!

VOORZICHTIG NADERDE OLAF HET GEHEIMZINNIGE TOESTEL. DE MAN WAS PLOTSELING VERDWE-NEN EN DIT VERWONDERDE OLAF. HIJ BEMERKTE NIET DAT EEN VREEMDE KEREL HEM STIL NADERDE...
AB

OLAF NOORD

NIEUWSGIERIG BEKEEK OLAF HET GEHEIMZINNIGE TOESTEL DAT ZOJUIST WAS GELAND. WAAR ZOU HET VANDAAN KOMEN?
TOEN OLAF ZICH PLOTSELING OMDRAAIDE, STOND HIJ TEGENOVER DE BESTUURDER VAN DE SCHOTEL, EEN VREEMD GEKLEDE MAN.

VERBAASD KEEK OLAF NAAR DE MAN TEGENOVER HEM.
DEZE KEEK HEM ZWIJGEND AAN EN MAAKTE SLECHTS EEN UITNODIGEND GEBAAR IN DE RICHTING VAN DE SCHOTEL.

EIGENLIJK VERTROUW IK HET NIET HELEMAAL!
NIEUWSGIERIG BEKLOM ONZE VRIEND HET TRAPJE, DAT LANGSZIJ DE SCHOTEL HING.

DE GEHEIMZINNIGE MAN VOLGDE OLAF OP DE VOET. DOOR EEN RONDE OPENING KWAMEN DE BEIDE MANNEN IN HET BINNENSTE VAN DE SCHOTEL.

HET WAS BEHAAGLIJK WARM BINNEN. TERWIJL OLAF VERWONDERD NAAR DE VREEMDE TOESTELLEN KEEK,
SLOOP DE ANDERE MAN STIL NAAR EEN VERBORGEN KNOP.

HELA! WAT HEEFT DAT TE BETEKENEN? LAAT ME ER ONMIDDELLIJK UIT!
DOOR EEN DRUK OP DE KNOP WAS ER EEN SOORT GLAZEN WAND OMLAAG GEKOMEN EN OLAF WAS GEVANGEN.

IN OPDRACHT VAN MIJN KEIZER NEEM IK JE GEVANGEN, OLAF NOORD. JE HOORT HET, IK WEET ZELFS JE NAAM. JE GAAT MET MIJ MEE NAAR EEN ANDERE WERELD, DE PLANEET VENUS.
AB

OLAF NOORD
6

OLAF ZAG, DAT ONTSNAPPING ONMOGELIJK WAS. DOOR EEN KLEINE OPENING REIKTE DE „VENUSMAN" OLAF EEN KLEDINGSTUK AAN. DIT ZOU HEM BESCHERMEN TEGEN DE LUCHTDRUK.

ONZE VRIEND BESLOOT HET PAK MAAR AAN TE TREKKEN.
PLOTSELING GING EEN HEVIGE SCHOK DOOR DE MACHINE EN OLAF TUIMELDE OP DE GROND.

DE „VENUSMAN" HAD EEN KNOP INGEDRUKT EN....

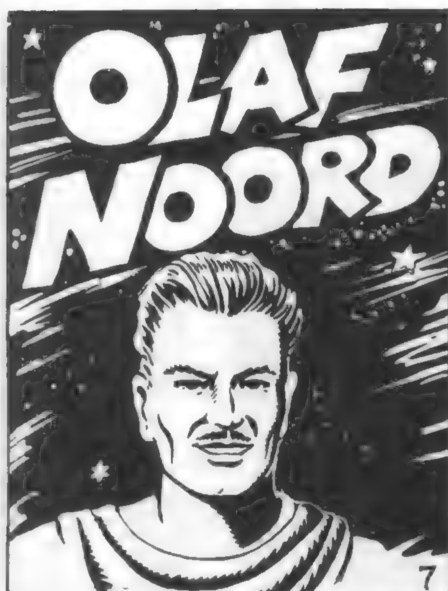

MET EEN DAVERENDE SLAG SCHOOT DE SCHOTEL SUIZEND DE HOOGTE IN.

IN EEN OOGWENK BEVONDEN DE BEIDE MANNEN ZICH BOVEN EEN ANDER GEDEELTE VAN DE AARDE

IN EEN GROTE STAD KEKEN DE MENSEN VERBAASD NAAR DE VLIEGENDE SCHOTEL EN....

SPOEDIG RINKELDEN DE TELEFOONS OP EEN GROOT VLIEGVELD. EEN VLIEGENDE SCHOTEL GESIGNALEERD!

ONDERTUSSEN HAD OLAF HET PAK AANGETROKKEN EN, TOEN HIJ DOOR EEN RAAM KEEK, ZAG HIJ, DAT EEN GROOT AANTAL STRAALVLIEGTUIGEN DE SCHOTEL ACHTERVOLGDEN. ZOU HIJ GERED WORDEN?
AB

OLAF NOORD
7

STEEDS DICHTERBIJ KWAMEN DE STRAALJAGERS. ZOUDEN ZIJ IN STAAT ZIJN DE VLIEGENDE SCHOTEL TOT EEN LANDING TE DWINGEN? INTUSSEN HAD DE VENUSMAN HEN AL ONTDEKT EN SNEL DRUKTE HIJ OP EEN GEHEIMZINNIGE KNOP.

OLAF, DIE NOG STEEDS GEVANGEN ZAT, ZAG DE STRAALJAGERS MET VREUGDE NADEREN,
MAAR PLOTSELING GEBEURDE ER IETS VREEMDS. DE MACHINES STAAKTEN DE ACHTERVOLGING EN BLEVEN IN GROTE KRINGEN RONDVLIEGEN...

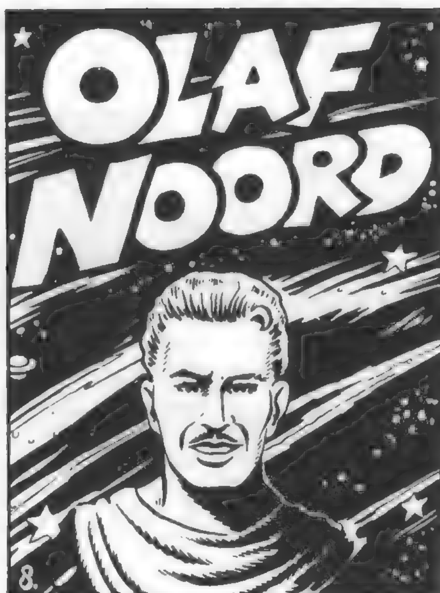

DE VENUSMAN HAD EEN SOORT STRAAL UITGEZONDEN, WELKE DE STUURINRICHTING VAN DE VLIEGTUIGEN TIJDELIJK HAD STILGELEGD. SPOEDIG WAREN ZE UIT HET GEZICHT VERDWENEN.

INTUSSEN ONDERZOCHT OLAF ALLE HOEKEN VAN ZIJN GEVANGENIS.
WAAR ZOUDEN DIE KNOPPEN VOOR DIENEN? IK ZAL ZE EENS INDRUKKEN. WAT!? DE GLASWAND GAAT OPEN!
DAT HAD IK NOOIT GEDACHT!

DE VENUSMAN WAS VERBAASD, TOEN HIJ OLAF PLOTSELING VOOR ZICH ZAG STAAN.
IK WIL DAT JE ONMIDDELLIJK DAALT EN MIJ AFZET. GAAT HET NIET GOEDSCHIKS, DAN MAAR KWAADSCHIKS!
HET WAS VERGEETACHTIG VAN ME OM DIE KNOPPEN NIET UIT TE SCHAKELEN, OLAF, MAAR JE MOET NU EENMAAL MEE. HET IS EEN BEVEL VAN DE KEIZER, EN.

...DAAROM ZAL IK JE TIJDELIJK VERDOVEN MET HET SLAAPPISTOOL! ALS JE WEER WAKKER WORDT ZULLEN WE HEEL VER WEG ZIJN!
VOOR OLAF ER OP BEDACHT WAS, HAD DE VENUSMAN EEN SOORT PISTOOL OP HEM AFGESCHOTEN EN IN EEN WOLK VAN POEDER ZAKTE OLAF BEWUSTELOOS OP DE BODEM..

DE VENUSMAN WAS OLAF TE SLIM AF GEWEEST. INTUSSEN WAS DE SCHOTEL AL HOGER EN HOGER GESTEGEN. DIEP BENEDEN HEN LAG DE AARDE EN OM HEEN FONKELDEN MILIOENEN STERREN. WELK LOT ZOU OLAF WACHTEN?
AB

OLAF NOORD
8.

DOOR HET SCHOT WAS OLAF IN EEN DIEPE SLAAP GEVALLEN, MAAR EINDELIJK WERD HIJ WEER WAKKER EN VERBAASD VROEG HIJ ZICH ZELF AF, WAT ER WEL GEBEURD KON ZIJN
WAAR BEN IK EIGENLIJK? IK KAN ME NIETS MEER HERINNEREN.

DE VENUSMAN VERTELDE OLAF, DAT HIJ ZICH NOG STEEDS IN DE VLIEGENDE SCHOTEL BEVOND EN DAT HIJ NU OP WEG WAS NAAR DE PLANEET „VENUS"
WAREMPEL, DAAR LIGT DE AARDE!

IK HEB HET DUS VAN JE VERLOREN, VENUSMAN. IK ZAL HET SPORTIEF OPVATTEN, MAAR IK ZEG JE NU REEDS, DAT IK ZAL TERUGKEREN NAAR DE AARDE.
BESCHOUW JEZELF NIET ALS GEVANGEN, OLAF. IK HEB EIGENLIJK SPIJT VAN MIJN HANDELING TEGENOVER JOU, MAAR IK ZAL MIJN OPDRACHT UITVOEREN EN JE NAAR MIJN KEIZER BRENGEN.

OLAF SCHIKTE ZICH DUS MAAR IN ZIJN GEVANGENSCHAP. OP EEN GROOT TELEVISIESCHERM ZAG OLAF, HOE ZE DE MAAN STEEDS DICHTER NADERDEN. DUIDELIJK WAREN NU DE GROTE BERGEN EN KRATERS TE ZIEN. PLOTSELING GEBEURDE ER IETS VREEMDS. OP DE SCHIJNBAAR UITGESTORVEN MAAN FLITSTE EEN GROOT LICHT AAN...
WAT IS DAT VOOR EEN LICHT?
DAT IS EEN NEDERZETTING VAN VENUS SOLDATEN, OLAF. WE ZULLEN ER LANDEN. NU WORDT HET TIJD OM DE MAANPAKKEN AAN TE TREKKEN.

HOUD JE GOED VAST, WANT NU KOMEN WE IN DE AANTREKKINGSKRACHT VAN DE MAAN!

MET ENORME SNELHEID SCHOOT DE SCHOTEL OP DE MAAN AF. SPOEDIG ZAGEN DE BEIDE MANNEN EEN WOEST EN VERLATEN LANDSCHAP ONDER ZICH LIGGEN, MAAR PLOTSELING VLOGEN ZE NU BOVEN EEN DAL, WAAR GEHEIMZINNIGE LICHTEN AAN EN UIT FLITSTEN.
HIER GAAN WE LANDEN, OLAF.

EVEN LATER STOND DE SCHOTEL OP EEN KLEIN VLIEGVELDJE. GESTOKEN IN SPECIALE MAANKOSTUUMS EN MET ZUURSTOFHELMEN OP, VERLIETEN OLAF EN DE VENUSMAN HET TOESTEL.
DAAR ZAL MEN JE VERTELLEN, WAAROM JE BIJ DE KEIZER MOET KOMEN!

OLAF
NOORD
9

OLAF EN DE VENUSMAN LIEPEN LANG-
ZAAM IN DE RICHTING VAN HET GROOT-
STE DER GEHEIMZINNIGE GEBOUWEN.
KIJK OLAF, OMDAT ER OP DE MAAN GEEN LUCHT IS, HEEFT MEN DEZE GEBOUWEN ER MEE GEVULD.

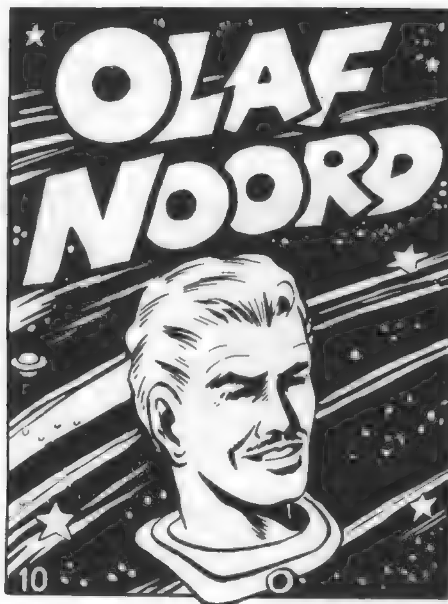

JAREN GELEDEN, TOEN DE VENUS SOLDATEN VOOR HET EERST OP DE MAAN KWAMEN, HEBBEN ZIJ ZE GEBOUWD. BINNEN IN WER-KEN DE „DWAGS" HET DWERG-VOLK VAN VENUS, EN ZIJ DELVEN ER DE GRONDSTOFFEN. DE COMMANDANT ZAL ONS VERTEL-LEN, WAAROM JE BIJ DE KEIZER MOET KOMEN, OLAF. MIJN NAAM IS RIWAN, HET KAN JE VAN PAS KOMEN.

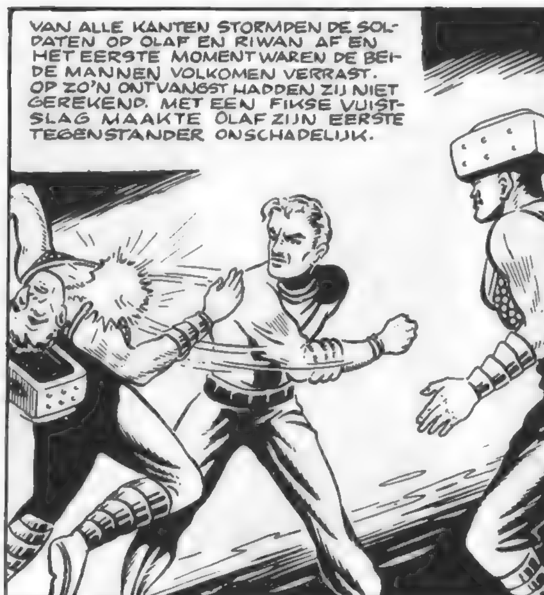

ONDERTUSSEN WAREN OLAF EN DE
VENUSMAN „RIWAN" BIJ DE DEUREN
VAN HET GEBOUW GEKOMEN. RIWAN
DRUKTE OP EEN KNOP EN DE DEU-
REN OPENDEN ZICH.
NU ZIJN WE IN DE LUCHTSLUIZEN! KIJK, HET LICHT BRANDT. NU KUN-NEN WE DOOR DE VOLGENDE DEUR.

SPOEDIG STONDEN DE BEIDE MAN-
NEN NU IN HET BINNENSTE VAN
HET GEBOUW. OVERAL LIEPEN
MERKWAARDIGE DWERGEN
ROND. OLAF ZAG, DAT HET GE-
BOUW UIT VERSCHILLENDE VER-
DIEPINGEN BESTOND. EEN STA-
LEN LIFT ONDERHIELD DE VER-
BINDING. EEN GROTE SOLDAAT
STAPTE OP HEN AF.
DE COMMANDANT VERWACHT U REEDS!

OMGEVEN DOOR ENIGE DWERGEN,
VOLGDEN OLAF EN RIWAN DE
SOLDAAT, EN SPOEDIG KWAMEN
ZE NU BIJ EEN GROOT VERTREK
U ZULT HARTELIJK ONTVAN-GEN WORDEN!
HM! IK BEN BENIEUWD!

MIDDEN IN HET VERTREK ZAT DE COMMANDANT DER
VENUS-SOLDATEN. WOEDEND WILDE OLAF ZIJN
VRIJHEID TERUG EISEN, MAAR PLOTSELING
RENDEN VAN ALLE KANTEN SOLDATEN
OP HEN AF...,
GRIJPT HEN, ALLEBEI, EN WERPT ZE IN DE CEL!
AB

OLAF NOORD
10

VAN ALLE KANTEN STORMDEN DE SOLDATEN OP OLAF EN RIWAN AF EN HET EERSTE MOMENT WAREN DE BEIDE MANNEN VOLKOMEN VERRAST. OP ZO'N ONTVANGST HADDEN ZIJ NIET GEREKEND. MET EEN FIKSE VUISTSLAG MAAKTE OLAF ZIJN EERSTE TEGENSTANDER ONSCHADELIJK.

TOT OLAF'S VERBAZING LIET RIWAN ZICH OOK NIET ONBETUIGD EN ZIJ VERDEDIGDEN ZICH TOT HET UITERSTE.
WE MOETEN HIER ZO SNEL MOGELIJK WEG, OLAF!

SPOEDIG WAREN NU DE MEESTE TEGENSTANDERS BUITEN GEVECHT GESTELD. DE OVERIGEN ZOCHTEN HUN HEIL IN DE VLUCHT.
WE HEBBEN HET KLAARGESPEELD!
NEE, NOG NIET. DE COMMANDANT GAAT DE ANDEREN HALEN! WE MOETEN HEM...

MAAR HET WAS REEDS TE LAAT. VOOR OLAF EN RIWAN HET VERHINDEREN KONDEN, HAD DE COMMANDANT OP EEN KNOP GEDRUKT EN LUID LOEIDE NU DE NOODSIRENE DOOR HET GROTE GEBOUW. DE DWERGEN EN DE OVERIGE SOLDATEN STAAKTEN HUN WERK EN KWAMEN IJLINGS TOEGELOPEN.

ALS EEN LAWINE STORTTE HET DWERGVOLK ZICH OP ONZE VRIENDEN EN SPOEDIG WERDEN ZIJ NU OVERMEESTERD EN GEBOEID. EEN SOLDAAT MET EEN VREEMDSOORTIG WAPEN HIELD HEN IN BEDWANG.
BRENGT HEN NAAR EEN CEL. IK ZOU NIET GRAAG IN JULLIE SCHOENEN STAAN, MANNEN!
DAT IS OOK NIET NODIG!
ARF! WIJ HEN STEVIG BINDEN!
PFF!

EVEN LATER WERDEN OLAF EN RIWAN NAAR EEN CEL GEBRACHT. DE COMMANDANT DER SOLDATEN KWAM NOG EVEN NAAR ZIJN GEVANGENEN KIJKEN.
IK ZAL MIJN BEKLAG INDIENEN BIJ DE KEIZER VAN VENUS OVER DEZE ONTVANGST!
ZWIJG! HIER BEN IK DE KEIZER! IK ZAL EENS IETS MOOIS VOOR JULLIE BEDENKEN!

OLAF NOORD

DAAR ZITTEN WE NU, RIWAN. IK BEGRIJP ER EIGENLIJK NIETS VAN. EERST NEEM JIJ ME GEVANGEN, OM ME NAAR VENUS TE BRENGEN EN NU BEN JE ZELF OOK GEVANGEN GENOMEN EN NOG WEL DOOR JE EIGEN VOLK!
IK DENK DAT HET KOMT DOOR DE VALSE KEIZER DIE ER OP VENUS HEERST.

IK ZAL JE DIE GESCHIEDENIS NOG WEL EENS VERTELLEN, MAAR LATEN WE NU PROBEREN ONS ZELF VAN DE TOUWEN TE BEVRIJDEN. WE MOETEN PROBEREN TE ONTSNAPPEN. ALS HET LUKT ZAL IK JE TERUG BRENGEN NAAR DE AARDE!

ENIGE TIJD LATER
PFF, HET IS GELUKT! MAAR WAT NU?
SNEL, RIWAN, LATEN WE NAAST DE DEUR GAAN STAAN, ER KOMT IEMAND AAN!

ZO, MANNEN, JULLIE ZULT WEL HONGER GEKREGEN HEBBEN. WAAR ZITTEN JULLIE EIGENLIJK?

HIER ZIJN WE! VLUG, RIWAN, LATEN WE HEM BINDEN.
WAT!?

DE SOLDAAT WAS VOLKOMEN VERBLUFT EN BOOD NIET DE MINSTE WEERSTAND. SNEL VERLIETEN OLAF EN RIWAN DE CEL.
HIJ ZAL VOORLOPIG WEL RUSTIG BLIJVEN WANT HIJ IS STEVIG INGEPAKT!
VERGEET NIET DE DEUR TE SLUITEN!

GERUISLOOS SLOPEN DE BEIDE MANNEN DOOR DE DONKERE GANGEN VAN HET GROTE GEBOUW EN EINDELIJK KWAMEN ZE BIJ DE LUCHTSLUIZEN. DAAR LAGEN NOG STEEDS HUN LUCHTHELMEN, WELKE BUITEN HET GEBOUW ONMISBAAR WAREN. MAAR HET ERGSTE KWAM NU. EEN GROTE VENUSSOLDAAT STOND ER BIJ OP WACHT....

OLAF NOORD
12

HET SCHEEN ONMOGELIJK DE LUCHTHELMEN TE BEMACHTIGEN EN DE DOORGANG TE PASSEREN, MAAR HET GELUK WAS MET OLAF EN RIWAN. DE SCHILDWACHT GING EEN STUKJE LOPEN EN VAN DEZE GELEGENHEID MAAKTEN ZIJ NU GEBRUIK. STIL SLOPEN ZE NAAR DE LUCHTHELMEN....

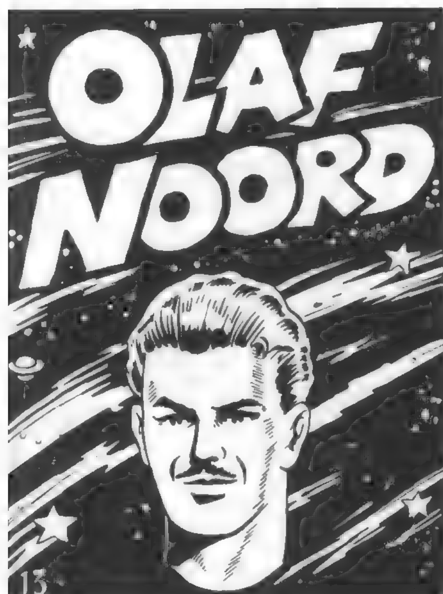

DE SCHILDWACHT BEMERKTE NIETS EN SPOEDIG STONDEN ONZE VRIENDEN NU IN DE LUCHTSLUIZEN.
VLUG DE HELMEN OP VOORDAT ALLE ZUURSTOF HIER VERDWENEN IS EN DAN NAAR DE SCHOTEL!

EVEN LATER LIEPEN OLAF EN RIWAN WEER OP DE KALE, TROOSTELOZE MAANVLAKTE. VAN PURE VREUGDE MAAKTE OLAF EEN GROTE SPRONG EN TOT Z'N VERBAZING ZWEEFDE HIJ EEN HEEL EIND WEG, WANT DE AANTREKKINGSKRACHT OP DE MAAN IS MAAR GERING.

ONDERTUSSEN HAD MEN DE ONTSNAPPING AL ONTDEKT. OP EEN GROOT TELEVISIESCHERM WAREN DE VLUCHTELINGEN DUIDELIJK ZICHTBAAR EN DE COMMANDANT GAF ONMIDDELLIJK ZIJN BEVELEN:
RUIMTEPAKKEN AAN EN MET WAGEN X4 ER ACHTER AAN, SNEL!

STEEDS DICHTER NADERDEN OLAF EN RIWAN DE SCHOTEL, WELKE IN HET LICHT VAN DE AARDE STOND TE BLINKEN. TOEN RIWAN TOEVALLIG OMKEEK ZAG HIJ TOT Z'N SCHRIK DAT ZE WERDEN ACHTERVOLGD...

IN SNELLE VAART NADERDE EEN WAGEN MET DWERGEN EN SOLDATEN. DE BEIDE MANNEN RENDEN NU VOOR HUN VRIJHEID. ZE WAREN NU VLAKBIJ DE SCHOTEL, MAAR DE WAGEN PROBEERDE HUN DE WEG AF TE SNIJDEN. ZOU ALLE MOEITE TEVERGEEFS ZIJN GEWEEST?

OLAF NOORD
13

MET GROTE SNELHEID REED DE DOOR DWERGEN BESTUURDE WAGEN ACHTER OLAF EN RIWAN AAN. DE BEIDE VRIENDEN LIEPEN WAT ZE KONDEN, MAAR HET WAS AL TE LAAT

BIJ DE SCHOTEL AANGEKOMEN, WERD HUN DE PAS AFGESNEDEN DOOR VENUSSOLDATEN

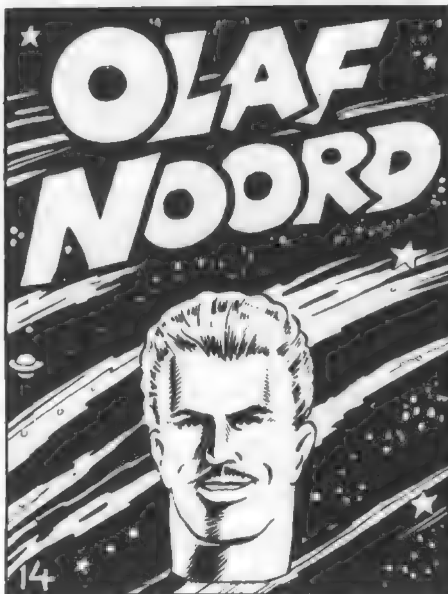

MET HUN STRAALWAPENS HIELDEN DE SOLDATEN OLAF EN RIWAN IN BEDWANG. DE BEIDE VRIENDEN WAREN NU VOLKOMEN MACHTELOOS EN DE ONTSNAPPING WAS DUS MISLUKT. TOEN HET GROEPJE DE TERUGWEG WILDE AANVAARDEN WEES EEN DER SOLDATEN OPGEWONDEN NAAR DE HEMEL

GERUISLOOS NADERDE ER EEN GROOT GEHEIMZINNIG RUIMTESCHIP

ENIGE HONDERDEN METERS VERDER LANDDE HET TOESTEL OP DE KALE MAANBODEM. DE KOMST VAN HET RUIMTESCHIP HAD DE PLANNEN DER SOLDATEN VERANDERD. OLAF EN RIWAN WERDEN NU NAAR HET TOESTEL GELEID.

TOEN HET GROEPJE BIJ HET RUIMTESCHIP WAS AANGEKOMEN WERD ER EEN LUIK GEOPEND EN ER VERSCHEEN EEN INDRUKWEKKENDE FIGUUR. DE NIEUW AANGEKOMENE RICHTTE ZICH TOT EEN DER SOLDATEN...

DE KEIZER VAN VENUS IS VERTOORND OVER HET LANGE UITBLIJVEN VAN DE AARDBEWONER OLAF NOORD EN DE ONTROUWE RIWAN.
ZIJ ZIJN HIER, EN GEREED OM MET U MEE TE GAAN NAAR VENUS.

OLAF NOORD
14

ONDER BEDREIGING VAN STRAALWAPENS BEKLOMMEN OLAF EN RIWAN HET TRAPJE VAN HET RUIMTESCHIP OM ZICH OPNIEUW IN GEVANGENSCHAP TE BEGEVEN. ONTSNAPPING WAS NU ONMOGELIJK.
SCHIET EEN BEETJE OP! WE GAAN DADELIJK VERTREKKEN.

NADAT DE MANNEN HUN LUCHTHELMEN HADDEN AFGEZET, WERDEN ZE NAAR DE GEVANGENIS VAN HET RUIMTESCHIP GEBRACHT.
IK ZIE DAT WE NIET DE ENIGE GEVANGENEN ZIJN!
KOMT BINNEN, VRIENDEN

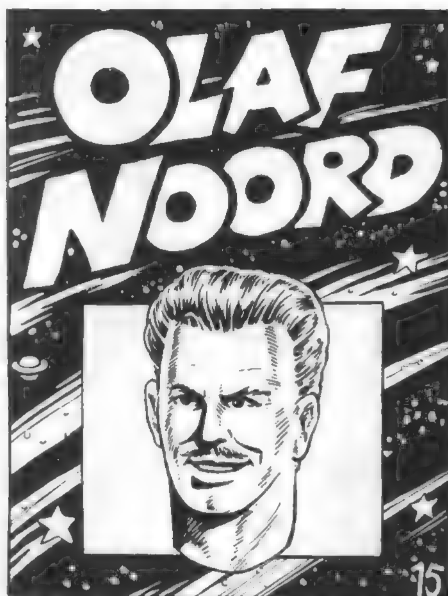

EVEN LATER DOORVOER EEN HEVIGE SCHOK HET RUIMTESCHIP. DE GROTE REIS NAAR VENUS WAS BEGONNEN!

WE HEBBEN DE MAAN VERLATEN, RIWAN EN MIJN LAATSTE KANS OP TERUGKEER NAAR DE AARDE IS VOORLOPIG VERKEKEN.
HET IS JAMMER DAT WE ER NIET IN GESLAAGD ZIJN TE VLUCHTEN, MAAR LATEN WE DE MOED NIET OPGEVEN. ALS WE OP VENUS AANKOMEN ZULLEN WE HET OPNIEUW PROBEREN. IN MIJN HUIS ZIJN WE VEILIG VOOR DE MANNEN VAN DE VALSE KEIZER.
VERTEL ME EENS IETS OVER DIE VALSE KEIZER.

DAT ZAL IK JE VERTELLEN, VREEMDELING! WIJ ALLEN ZIJN OOK ZIJN GEVANGENEN. WIJ ZIJN EERLIJKE MENSEN EN WE KWAMEN IN OPSTAND TEGEN „JOR", DE VALSE HEERSER OVER VENUS! VROEGER, ONDER DE WARE KEIZER, WAS HET BETER. DEZE KWAM ECHTER NIET TERUG VAN EEN EXPEDITIE EN TOEN NAM JOR DE MACHT IN HANDEN. MAAR DE MEESTE MENSEN HATEN HEM EN WENSEN DE TERUGKEER VAN DE WARE KEIZER!

ONDERTUSSEN STONDEN DE BESTUURDERS VAN HET RUIMTESCHIP AL IN VERBINDING MET DE PLANEET VENUS....
HIER RUIMTESCHIP „SIRAN"! DE AARDBEWONER OLAFNOORD IS ONZE GEVANGENE!

TERWIJL DE WEKEN VERSTREKEN, SUISDE HET RUIMTESCHIP MET ENORME SNELHEID DOOR HET HEELAL, EN EINDELIJK NADERDEN ZE HET EINDDOEL, VENUS. GEHULD IN EEN GEHEIMZINNIGE NEVEL STOND DAAR DE MACHTIGE PLANEET. PLOTSELING MAAKTEN ZICH TWEE LICHTENDE VOORWERPEN LOS VAN VENUS EN KWAMEN OP DE RAKET AF....

OLAF NOORD
15

VANUIT HET RUIMTESCHIP ZAGEN OLAF, RIWAN EN DE OVERIGE GEVANGENEN, HOE TWEE LICHTENDE VOORWERPEN NADERBIJ KWAMEN.
HET ZIJN VLIEGENDE SCHOTELS, EN ZE KOMEN HIERHEEN!

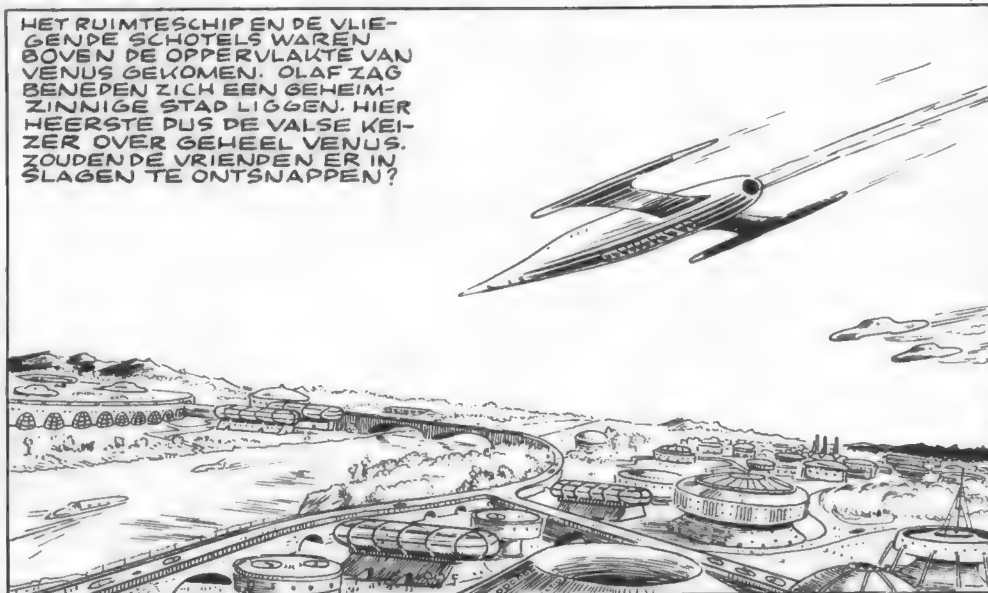

HET BLEKEN INDERDAAD VLIEGENDE SCHOTELS TE ZIJN. MET EEN GROTE BOOG KWAMEN ZE OP DE RAKET AF...

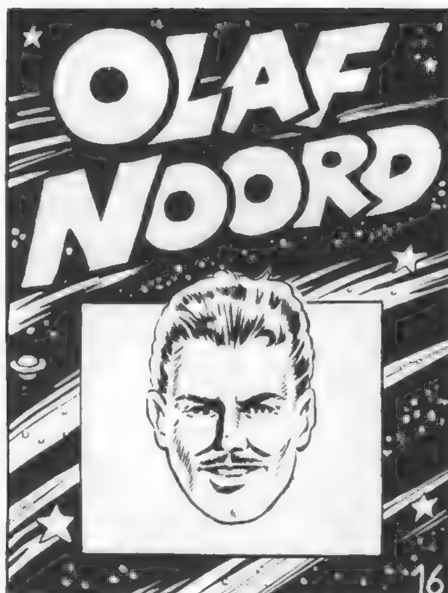

ONZE VRIENDEN ZAGEN HOE IN ÉÉN DER SCHOTELS, WELKE NAAST DE RAKET ZWEEFDEN, EEN PATRIJS-POORT WERD GEOPEND WAARNA ER VIER MANNEN UITVLOGEN MET GLAZEN HELMEN EN EEN SOORT VLIEGAPPARAAT OP DE RUG.

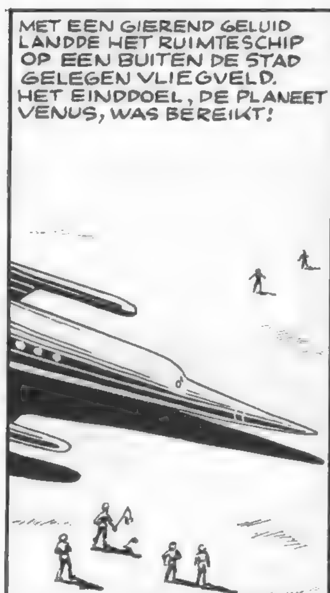

DE MANNEN WAREN „OVERGESTAPT" IN HET RUIMTESCHIP. EVEN LATER BETRADEN ZE DE GEVANGENIS...
HM, DUS JULLIE ZIJN DE OPSTANDELINGEN TEGEN DE KEIZER! WIJ ZIJN VAN NU AF AAN JULLIE BEWAKERS, DUS GEEN GRAPJES HEREN!
DAT IS OLAF NOORD, DE AARDBEWONER EN DE SPECIALE GAST VAN DE KEIZER!

ONDERTUSSEN WAS HET RUIMTESCHIP IN DE AANTREKKINGSKRACHT VAN VENUS GEKOMEN. MET ENORME SNELHEID GING HET NU OMLAAG

ALLES WERD IN GEREEDHEID GEBRACHT VOOR DE LANDING.
WE ZULLEN OP HET VLIEGVELD TRACHTEN TE ONTSNAPPEN. MET Z'N ALLEN TEGELIJK STICHTEN WE VERWARRING. IK ZAL WEL EEN TEKEN GEVEN!
STA DAAR NIET TE FLUISTEREN. STRAKS MOGEN JULLIE TEGEN DE KEIZER SPREKEN!

HET RUIMTESCHIP EN DE VLIEGENDE SCHOTELS WAREN BOVEN DE OPPERVLAKTE VAN VENUS GEKOMEN. OLAF ZAG BENEDEN ZICH EEN GEHEIMZINNIGE STAD LIGGEN. HIER HEERSTE DUS DE VALSE KEIZER OVER GEHEEL VENUS. ZOUDEN DE VRIENDEN ER IN SLAGEN TE ONTSNAPPEN?

OLAF NOORD
16

MET EEN GIEREND GELUID LANDDE HET RUIMTESCHIP OP EEN BUITEN DE STAD GELEGEN VLIEGVELD. HET EINDDOEL, DE PLANEET VENUS, WAS BEREIKT!

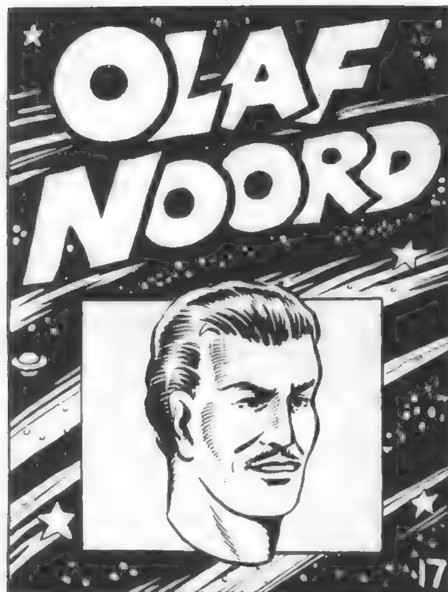

UITSTAPPEN, MANNEN! PROBEER NIET TE VLUCHTEN, WANT WIJ ZIJN GEWAPEND.
DENK AAN HET TEKEN, DE ONTSNAPPING MOET GELUKKEN!

OMGEVEN DOOR DE BEWAKERS, EN MET OLAF EN RIWAN AAN HET HOOFD, VERLIETEN DE GEVANGENEN DE RAKET. OLAF KEEK VERWONDERD OM ZICH HEEN NAAR DEZE VREEMDE WERELD.

MAAR VOORLOPIG WAS ER NOG GEEN TIJD OM OP DE BIJZONDERHEDEN VAN VENUS TE LETTEN. OP EEN GUNSTIG MOMENT GAF OLAF EEN SCHREEUW EN DADELIJK RENDEN ALLE GEVANGENEN OP DE BEWAKERS AF
VOORUIT, MANNEN ER OP LOS!

HET EERSTE MOMENT WAREN DE BEWAKERS VOLKOMEN VERBLUFT. DAAR MAAKTEN ONZE VRIENDEN GEBRUIK VAN EN ER ONTSTOND EEN HEVIG GEVECHT....
LEVE DE WARE KEIZER VAN VENUS
ONTFUTSELT HUN WAPENS!

HET GEVECHT DUURDE NIET LANG EN SPOEDIG WAREN DE BEWAKERS BUITEN GEVECHT GESTELD EN TERWIJL ZIJ ZICH VERSUFT AFVROEGEN WAT ER GEBEURD WAS ZOCHTEN DE GEVANGENEN, MET ALS LAATSTEN OLAF EN RIWAN, EEN GOED HEENKOMEN....
VLUG NAAR HET HUIS VAN MIJN ZUSTER. DAAR ZIJN WE VOORLOPIG VEILIG!

OLAF NOORD
17

NADAT OLAF EN RIWAN ER IN GESLAAGD WAREN TE ONTSNAPPEN, RENDEN ZE IN DE RICHTING VAN DE STAD..
VLUG, OLAF, DE BEWAKERS KOMEN ER AL WEER AAN!
VOORLOPIG KUNNEN ZE ONS NIET VEEL LAST BEZORGEN, HUN WAPENS ZIJN ZE KWIJT!

DE VRIENDEN RENDEN EEN DONKERE TUNNEL IN...
WE MOETEN PROBEREN ZE KWIJT TE RAKEN!

ZE KUNNEN ONS NU NIET ZIEN. VLUG, LATEN WE IN DEZE NISSEN GAAN STAAN!
JA, DAT IS ONZE ENIGE KANS!

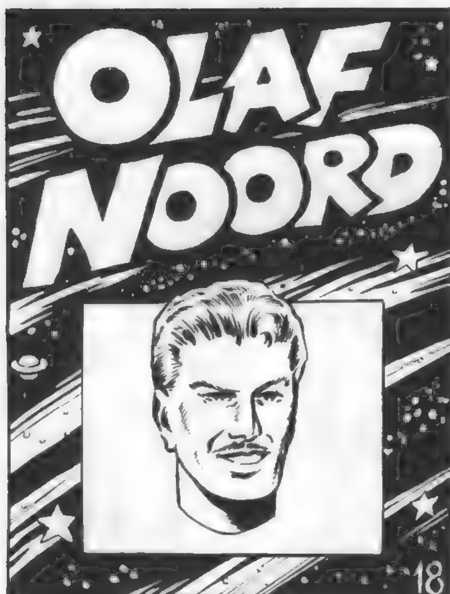

DE LIST SLAAGDE VOLKOMEN. IN HUN IJVER RENDEN DE ACHTERVOLGERS OLAF EN RIWAN VOORBIJ.
WE MOETEN DIE TWEE HEBBEN, ANDERS ZAL ER WAT VOOR ONS ZWAAIEN!
DE KEIZER ZAL WOEST ZIJN NU DE AARDBEWONER WEER IS ONTSNAPT!

EVEN LATER VERLIETEN ONZE VRIENDEN DE TUNNEL WEER IN TEGENOVERGESTELDE RICHTING...
AAN DE OVERZIJDE VAN DEZE WEG STAAT HET HUIS VAN „DIAL", MIJN ZUSTER. DAAR ZIJN WE VOORLOPIG VEILIG!

VOORZICHTIG NADERDEN ZE NU HET HUIS VAN RIWAN'S ZUSTER.
DE KUST IS VEILIG. IK ZIE GEEN BEWAKERS.
ZE ZULLEN ONS OVERAL ZOEKEN!

EVEN LATER WAS OLAF GETUIGE VAN HET WEERZIEN VAN RIWAN EN ZIJN ZUSTER DIAL...
DIAL! EINDELIJK WEER THUIS!
OH, RIWAN! JE LEEFT DUS TOCH NOG!

RIWAN STELDE OLAF AAN ZIJN ZUSTER VOOR EN BEIDE MANNEN VERTELDEN HAAR IN HET KORT HOE ZE GEVANGEN GENOMEN EN DAARNA ONTVLUCHT WAREN.
KOM MEE NAAR DE SCHUILPLAATS, IK ZAL VOOR EEN STEVIG MAAL ZORGEN!

OLAF NOORD
18

WELKOM IN ONS HUIS, OLAF!
VOORAFGEGAAN DOOR DIAL, BETRADEN OLAF EN RIWAN DE WONDERLIJK INGERICHTE WONING.

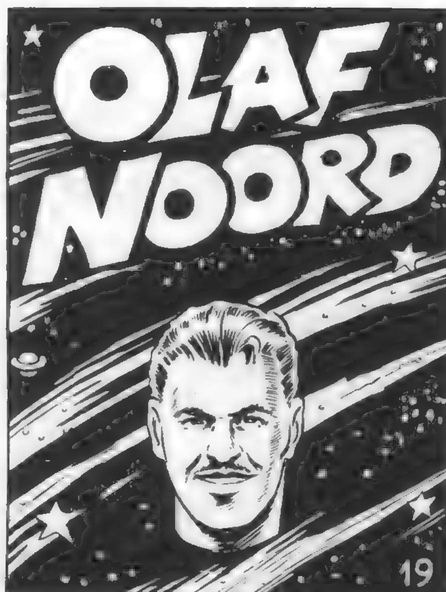

TIJDENS DE MAALTIJD VERTELDEN OLAF EN RIWAN HUN BELEVENISSEN AAN DIAL. DEZE LUISTERDE GEÏNTERESSEERD TOE
DOOR MIJN SCHULD BELEEFDEN WE AL DIE AVONTUREN!
MAAR WE ZIJN ER NOG NIET!

DE AANHANGERS VAN JOR, DE VALSE HEERSER OVER VENUS, ZULLEN JULLIE OVERAL ZOEKEN. IN DIE MAANPAKKEN VALLEN JULLIE TE VEEL OP. JULLIE MOETEN ANDERE KLEREN AAN TREKKEN!

DIEP ONDER HET HUIS BEVOND ZICH EEN KELDER. HIER TROKKEN DE VRIENDEN ANDERE KLEREN AAN.

DIE AVOND GENOOT OLAF VAN EEN ZONSONDERGANG OP DE PLANEET VENUS, HETWELK EEN WONDERLIJK SCHOUWSPEL BOOD OMDAT DE ZON OP VENUS GROTER IS DAN OP ONZE AARDE.
KIJK, DAT GEBOUW IS DE VERBLIJFPLAATS VAN SOLDATEN!

INTUSSEN ERGENS IN DE STAD...
ZOEK DE HELE NACHT EN DAG DOOR NAAR DE AARDEBEWONER OLAF NOORD EN ZIJN METGEZEL. DE KEIZER LOOFT EEN GROTE BELONING UIT!

OLAF NOORD
19

TOEN DE NACHT WAS INGEVALLEN, TROKKEN DE SOLDATEN IN GROTE GETALE DE STAD IN OM TE TRACHTEN OLAF NOORD EN RIWAN OP TE SPOREN.

SPECIALE LUCHTBRIGADES VLOGEN OVER DE STAD EN ZOCHTEN MET HUN SCHIJNWERPERS IN ALLE RICHTINGEN....

ONDERTUSSEN GENOTEN OLAF EN RIWAN EEN VERKWIKKENDE SLAAP IN HET HUIS VAN DIAL, MAAR DAT DUURDE NIET LANG...
OPSTAAN! IK HOOR SOLDATEN OM ONS HUIS!

WAREMPEL! ALS WE NIET VLUG ZIJN ZULLEN ZE ONS INSLUITEN. WE MOETEN HIER WEG, RIWAN! HET ZIJN ER TE VEEL!

KOM MEE, OLAF! DEZE TRAP KOMT IN DE TUIN UIT EN LANGS DEZE WEG KUNNEN WE ONTKOMEN!
TOT ZIENS, DIAL!
VAARWEL! IK ZAL DE SOLDATEN AAN DE PRAAT HOUDEN!

SPOEDIG STONDEN DE VRIENDEN IN EEN DONKER GEDEELTE VAN DE TUIN. RIWAN, DIE VAST VOORUIT GELOPEN WAS, WERD PLOTSELING GEVANGEN IN HET LICHT VAN EEN GROTE SCHIJNWERPER...
WE ZIJN ER BIJ!

OLAF GING ONMIDDELLIJK PLAT OP DE GROND LIGGEN EN VANONDER EEN STRUIK ZAG HIJ HOE RIWAN DOOR DE SOLDATEN GEVANGEN GENOMEN WERD.

ONZE VRIEND BESLOOT HET GROEPJE TE VOLGEN OM TE TRACHTEN RIWAN TE BEVRIJDEN, MAAR JUIST TOEN HIJ EEN HELLING WILDE AFLOPEN....

OLAF NOORD
20

TERWIJL OLAF IN DE DUISTERNIS TRACHTTE TE ONTKOMEN, STUITTE HIJ PLOTSELING OP EEN DER SOLDATEN. DEZE HIEF DREIGEND ZIJN WAPEN...

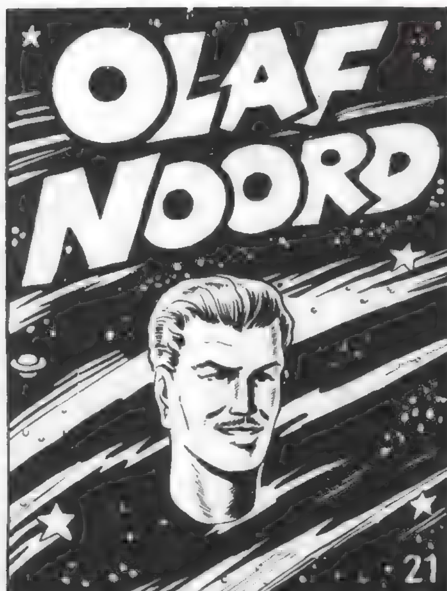

OLAF BEDACHT ZICH NIET LANG, MAAR MET EEN LENIGE SPRONG DOOK HIJ OP ZIJN TEGENSTANDER.

ER VOLGDE NU EEN HEVIG GEVECHT. DE SOLDAAT TRACHTTE ZIJN STRAALWAPEN OP OLAF TE RICHTEN, MAAR DEZE VERHINDERDE HET HEM.

EEN GOED GEPLAATSTE VUISTSLAG VAN OLAF MAAKTE EEN EIND AAN HET GEVECHT.
AANPAKKEN! IK BEN NIET VAN PLAN ME VOOR DE ZOVEELSTE MAAL DOOR JULLIE GEVANGEN TE LATEN NEMEN!

IK HEB HEM GOED GERAAKT! HIJ IS BEWUSTELOOS!
ONDERTUSSEN BEGON HET REEDS DAG TE WORDEN EN OLAF BEGREEP DAT HIJ HIER NIET KON BLIJVEN. DAN ZOU HIJ ZEKER DOOR DE ANDEREN ONTDEKT WORDEN.

SNEL SLEEPTE ONZE VRIEND ZIJN BEWUSTELOZE TEGENSTANDER ONDER EEN BOSJE. HIJ ZAG NOG JUIST HOE RIWAN EN OOK DIAL WERDEN WEGGELEID DOOR DE MANNEN VAN DE VALSE KEIZER EN IN OLAF'S HOOFD RIJPTE EEN PLAN....
AB

OLAF NOORD
21

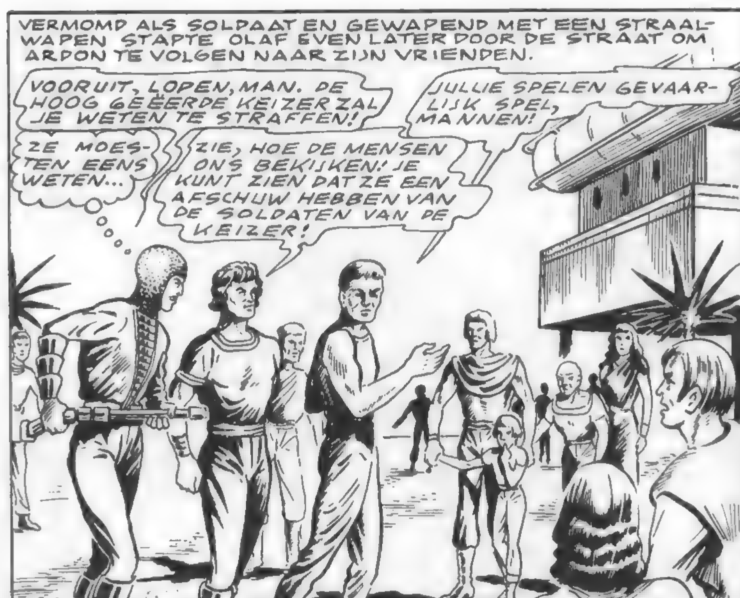

TERWIJL RIWAN EN DIAL PER LUCHTWAGEN WERDEN WEGGEVOERD EN OLAF ZIJN ENIGE VRIENDEN IN DEZE VREEMDE WERELD VERLOREN HAD, BEDACHT HIJ SNEL EEN PLAN OM HEN TE REDDEN.
IK ZAL MIJN KLEREN VERWISSELEN MET DIE VAN DE SOLDAAT. IK MOET RIWAN EN DIAL BEVRIJDEN!

SNEL TROK ONZE VRIEND DE SOLDATENUNIFORM AAN EN BIJNA WAS HIJ HIERMEE KLAAR TOEN HIJ IEMAND ACHTER ZICH HOORDE....

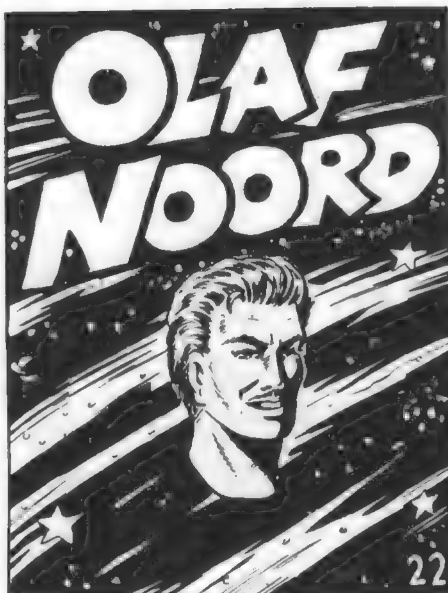

BLIKSEMSNEL RAAPTE OLAF HET STRAALWAPEN VAN DE SOLDAAT OP EN DRAAIDE ZICH OM. TEGENOVER HEM STOND EEN STEVIG GEBOUWDE JONGEMAN....
STA, OF IK SCHIET!
SCHIET NIET! IK BEN EEN VRIEND!

MIJN NAAM IS ARDON. OOK IK BEN EEN VIJAND VAN JOR DE VALSE KEIZER! IK ZAG HOE JE DIE KEREL RAAKTE! KOM MEE NAAR MIJN VRIENDEN, MISSCHIEN KUNNEN WIJ JE HELPEN!

HOE KAN IK WETEN OF IK JE WEL VERTROUWEN KAN?
JE MOET ME GELOVEN, VREEMDELING. KIJK, DIE SOLDAAT KOMT WEER BIJ! STA OP, MAN EN STEEK JE HANDEN IN DE HOOGTE!
DAAR ZULLEN JULLIE VOOR BOETEN.

VERMOMD ALS SOLDAAT EN GEWAPEND MET EEN STRAALWAPEN STAPTE OLAF EVEN LATER DOOR DE STRAAT OM ARDON TE VOLGEN NAAR ZIJN VRIENDEN.
VOORUIT, LOPEN, MAN. DE HOOG GEEERDE KEIZER ZAL JE WETEN TE STRAFFEN!
JULLIE SPELEN GEVAARLIJK SPEL, MANNEN!
ZE MOESTEN EENS WETEN...
ZIE, HOE DE MENSEN ONS BEKIJKEN! JE KUNT ZIEN DAT ZE EEN AFSCHUW HEBBEN VAN DE SOLDATEN VAN DE KEIZER!

GELUKKIG WERD HET DRIETAL NIET GEVOLGD EN SPOEDIG STONDEN ZE NU VOOR EEN WAT AFGELEGEN GEBOUW.
WE ZIJN ER! WE MOETEN DEZE TRAP AF, VRIEND. HIER ZIJN DE LEIDERS AANWEZIG, DIE EEN OPSTAND VOORBEREIDEN TEGEN JOR!
IK ZAL JE GELOVEN, ARDON. VOORUIT, SOLDAAT! NAAR BENEDEN!
HM!

OLAF NOORD
22

OLAF, ARDON EN DE GEVANGEN SOLDAAT DAALDEN EEN TRAP AF EN STONDEN EVEN LATER VOOR DE ZWARE DEUR VAN HET GEHEIMZINNIGE GEBOUW....
WE ZIJN ER!

NADAT ARDON DE DEUR HAD GEOPEND, GING HET DRIETAL NAAR BINNEN. HOL KLONKEN HUN VOETSTAPPEN DOOR DE SOMBERE GANGEN.

EINDELIJK KWAMEN ZE IN EEN GROTE KAMER. HIER WOONDE SARVINIAS, DE GELEERDE, EEN VRIEND VAN DE VROEGERE KEIZER. TOEN HET DRIETAL BINNEN KWAM SPRONG HIJ OP EN RIEP ZIJN HELPER.
DE ALS SOLDAAT VERMOMDE VREEMDELING IS EEN VRIEND, SARVINIAS! DE ANDER IS EEN AANHANGER VAN JOR!

NADAT DE GEVANGENE WEGGELEID WAS, STELDE OLAF ZICH VOOR. ZIJN NIEUWE VRIENDEN ZETTEN GROTE OGEN OP.
OLAF NOORD! DE AARDBEWONER! DE MEEST GEZOCHTE MAN OP GEHEEL VENUS!
HOE IS HET MOGELIJK!

OLAF VERTELDE HOE ZIJN VRIEND RIWAN EN ZIJN ZUSTER DIAL DOOR JOR'S MANNEN WAREN MEEGEVOERD. SARVINIAS BELOOFDE ZIJN HULP EN NAM OLAF EN ARDON MEE DOOR EEN GROOT LABORATORIUM.
WE BEREIDEN EEN GROTE OPSTAND VOOR TEGEN JOR. HIJ NAM DE MACHT IN HANDEN EN OMDAT HIJ EEN WREED MENS IS ZULLEN WIJ DE VREDE HERSTELLEN. ONZE ORGANISATIE IS ZEER MACHTIG!

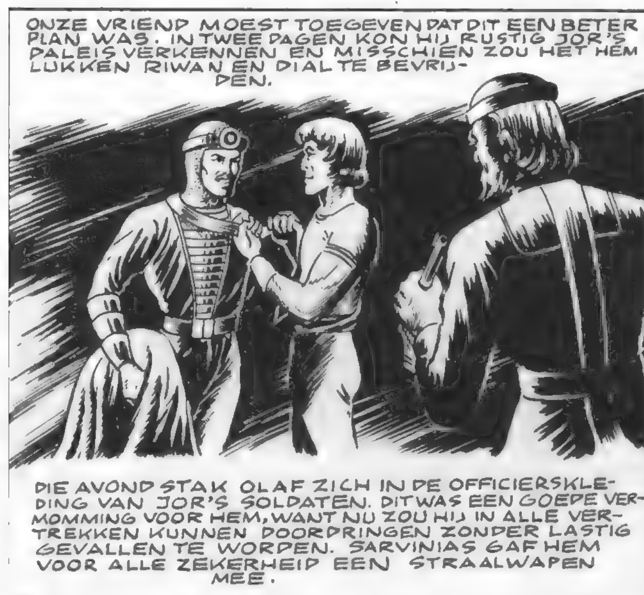

WE HEBBEN SOLDATEN EN WAPENS GENOEG. MAAR WE WILLEN GEEN WANORDE STICHTEN. WE MOETEN JOR ZELF IN HANDEN ZIEN TE KRIJGEN! KIJK, MET DIT TELEVISIE SCHERM KUNNEN WE HEM IEDER GEWENST OGENBLIK GADE SLAAN....

WE KUNNEN HEM ALLEEN ZIEN! HOE KRIJGEN WE HEM TE PAKKEN? ALS WE HEM GEVANGEN NEMEN IS HET MET ZIJN MACHT GEDAAN EN ER ZAL WEER VREDE ZIJN OP VENUS!
WELNU! DIE KEIZER LIET ME VAN DE AARDE ONTVOEREN. WAAROM? IK WEET HET NIET! IK GA NAAR HEM TOE EN ZAL PROBEREN HEM AAN U UIT TE LEVEREN!

OLAF NOORD
23

IK WIL MIJN VRIENDEN REDDEN UIT HANDEN VAN JOR, DE VALSE KEIZER. HIJ LIET ME VAN DE AARDE ONTVOEREN OM EEN GEHEIMZINNIGE ZAAK MET HEM TE BESPREKEN, DAAROM GA IK ONMIDDELLIJK NAAR HEM TOE OM MEZELF AAN TE GEVEN!
LOOP NIET TE HARD VAN STAPEL, OLAF. IK HEB EEN BETER PLAN.

WANNEER JE JEZELF AANGEEFT, ZAL DAT EEN HOOP OPSCHUDDING VEROORZAKEN! KIJK, DIT IS DE PLATTE GROND VAN JOR'S PALEIS. VANNACHT ZULLEN WIJ JE DAAR NEERLATEN MET EEN VLIEGWAGEN. ZORG DAT JE OVER TWEE DAGEN OP DIEZELFDE PLEK BENT MET JOR ALS GEVANGENE, DAN ZULLEN WIJ JE WEER OPHALEN!

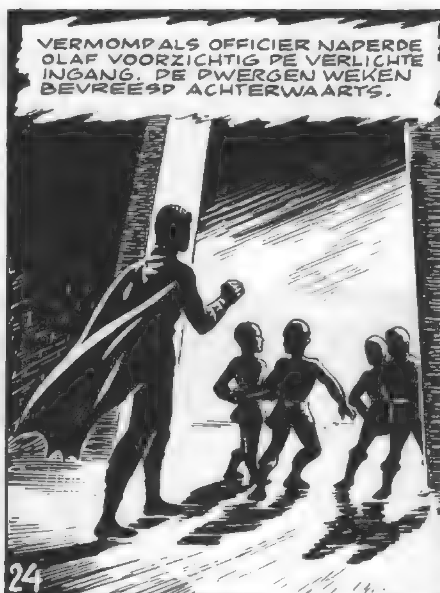

ONZE VRIEND MOEST TOEGEVEN DAT DIT EEN BETER PLAN WAS. IN TWEE DAGEN KON HIJ RUSTIG JOR'S PALEIS VERKENNEN EN MISSCHIEN ZOU HET HEM LUKKEN RIWAN EN DIAL TE BEVRIJDEN.
DIE AVOND STAK OLAF ZICH IN DE OFFICIERSKLEDING VAN JOR'S SOLDATEN. DIT WAS EEN GOEDE VERMOMMING VOOR HEM, WANT NU ZOU HIJ IN ALLE VERTREKKEN KUNNEN DOORDRINGEN ZONDER LASTIG GEVALLEN TE WORDEN. SARVINIAS GAF HEM VOOR ALLE ZEKERHEID EEN STRAALWAPEN MEE.

HET LATE AVONDLICHT VIEL NOG EVEN OVER HET PALEIS VAN JOR DE TIRAN EN ALLES SCHEEN IN RUST. MAAR ONDERTUSSEN NADERDE ER GERUISLOOS EEN VLIEGWAGEN....

SARVINIAS, ARDON EN OLAF WAREN BOVEN EEN UITLOPER VAN HET PALEIS VERSCHENEN.
NA EEN HARTELIJK AFSCHEID VERLIET OLAF SNEL LANGS EEN TOUW HET TOESTEL....

DE VLIEGWAGEN VERDWEEN SNEL IN DE DUISTERNIS. OLAF KEEK EENS OM ZICH HEEN. HIJ BEVOND ZICH OP EEN BREED PLATFORM, DICHTBIJ EEN VERLICHTE POORT. JUIST TOEN HIJ VOORZICHTIG DE POORT NADERDE, VERSCHENEN ER ENIGE DWERGEN IN DE OPENING. ZOU OLAF Z'N ROL GOED SPELEN?
(AB)

OLAF NOORD

VERMOMD ALS OFFICIER NADERDE OLAF VOORZICHTIG DE VERLICHTE INGANG. DE DWERGEN WEKEN BEVREESD ACHTERWAARTS.
24

DIT ZIJN DUS DE „DWAGS" WAARVAN IK ER REEDS EERDER ENIGE OP DE MAAN HEB ONTMOET. IK MOET HEN OVERBLUFFEN!
WAT VOEREN JULLIE HIER UIT?

DE KLEINE KERELTJES ZWEGEN ECHTER EN TROKKEN ZICH TERUG IN EEN GROTE ZAAL. OLAF VOLGDE HEN OP DE VOET EN ZAG NOG JUIST HOE TWEE SOLDATEN VAN JOR EEN DWERG WILDEN SLAAN. TOEN OLAF BINNENKWAM KEKEN ZIJ VERSCHRIKT OP....

OLAFS VERMOMMING BLEEK UITSTEKEND TE ZIJN, WANT DE SOLDATEN SALUEERDEN ONMIDDELLIJK.
WAT GEBEURT HIER?
DEZE DWAGS ZIJN HET BEWAKINGSPERSONEEL VAN DE PALEISGEVANGENIS, KAPITEIN, DEZE DWERG DOOGDE ZIJN HELPERS OP TE RUIEN TEGEN DE KEIZER!
HM, DAT ZAL IK UITZOEKEN!

WAT IS DAAR VAN WAAR, DWAG? SPREEK OP!
HET IS ZO, KAPITEIN! ONZE MENSEN HEBBEN ER GENOEG VAN OM LANGER DE SLAVEN TE ZIJN VAN JOR DE KEIZER. BINNENKORT LEGGEN WIJ HET WERK NEER!

ALS SARVINIAS DIT EENS WIST! WAT ZOU HIJ BLIJ ZIJN! DE DWERGEN HEBBEN ER OOK GENOEG VAN!
SOLDATEN, JULLIE KUNNEN VERTREKKEN! KOM MEE, DWAG, BRENG ME NAAR DE GEVANGENIS. IK WIL DIT UITZOEKEN!

DIT WAS EEN PRACHTIGE GELEGENHEID OM DOOR TE DRINGEN IN DE GEVANGENIS EN MISSCHIEN KON OLAF ZIJN VRIENDEN NU BEVRIJDEN. DE DWERG LEIDDE OLAF NAAR EEN GROTE SOMBERE POORT...
AB

OLAF NOORD

GEKLEED IN OFFICIERSUNIFORM, VOLGDE OLAF DE DWERG OM TOEGANG TOT DE GEVANGENIS TE VERKRIJGEN.
DE DWERG DRUKTE OP EEN KNOP EN DE POORTEN OPENDEN ZICH.
25

NAUWELIJKS WAS HET TWEETAL BINNEN OF ZE WERDEN VAN ALLE KANTEN AANGEVALLEN DOOR LOSGEBROKEN GEVANGENEN EN DWERGEN.
GRIJPT DIE OFFICIER! HIJ MAG NIET ONTKOMEN.

OP ZO'N ONTVANGST HAD OLAF NIET GEREKEND. PLOTSELING STIET EEN DER GEVANGENEN EEN KREET VAN VERRASSING UIT...
OLAF! DIT IS EEN VRIEND, MANNEN!
RIWAN!

HET WEERZIEN TUSSEN DE BEIDE VRIENDEN WAS ROEREND.
IK HAD NIET GEDACHT JE ZO SPOEDIG TERUG TE ZIEN! WAAR IS DIAL?
WEEST GERUST! ZIJ IS IN VEILIGHEID! DE DWERGEN HEBBEN ONS GEHOLPEN.

DIE NACHT BEGON DE OPSTAND TEGEN DE VALSE KEIZER....

DE MEESTE WACHTPOSTEN IN HET PALEIS WERDEN ONSCHADELIJK GEMAAKT. DIT GESCHIEDDE ZO STIL MOGELIJK.
DIT PAK STAAT ME WEL NIET, MAAR IK ZAL HET TOCH MAAR AANTREKKEN.
IK GA EENS MET JOR ZELF PRATEN! ALS IK OVER EEN UUR NIET TERUG BEN, VOLG ME DAN!

ZONDER VEEL OMHAAL LIEP OLAF EVEN LATER NAAR HET GROTE VERBLIJF VAN JOR. EEN SOLDAAT HIELD BIJ DE INGANG DE WACHT. ZOU HIJ OLAF AANHOUDEN ?

OLAF NOORD

BEDAARD STAPTE OLAF IN DE RICHTING VAN DE TROONZAAL. BIJ DE INGANG HIELD EEN GROTE SOLDAAT DE WACHT. ZOU HIJ OLAF AANHOUDEN?
26

HET GELUK WAS MET ONZE VRIEND. DE WACHT ZWEEG EN BRACHT EEN STRAM SALUUT.
WAT EEN UILSKUIKEN! HIJ MOEST EENS WETEN DAT IK HELEMAAL GEEN OFFICIER BEN!

VOOR OLAF HET WIST STOND HIJ VOOR DE ZETEL VAN JOR, DE VALSE HEERSER OVER VENUS. DEZE KEEK HEM MET EEN NORS GEZICHT AAN. ZOU OLAF ZIJN ROL GOED SPELEN?
SPREEK, KAPITEIN!
IK BRENG EEN BELANGRIJK BERICHT, HOOGHEID, OMTRENT DE AARDBEWONER OLAF NOORD. HET IS ZEER BELANGRIJK EN IK WILDE U GRAAG EVEN ALLEEN SPREKEN!
HM, TOEGESTAAN!

TOT NOG TOE WAS HET GELUK MET OLAF. JOR LEIDDE HEM NAAR EEN VERTREK DAT MET ZWARE DEUREN WAS AFGESLOTEN.....
HIER KUNT U VRIJUIT SPREKEN, KAPITEIN! IK MOET DIE AARDBEWONER OLAF IN HANDEN ZIEN TE KRIJGEN!

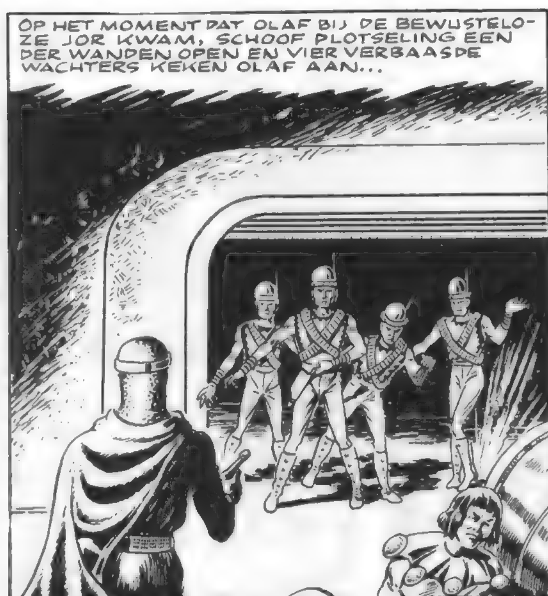

DAT IS NIET MEER NODIG! IK BEN OLAF NOORD ZELF! WAAROM LIET U ME VAN DE AARDE ONTVOEREN?
WAT! DAT IS NIET MOGELIJK! JE BENT DUS HANDIGER DAN IK DACHT. NET WAT IK NODIG HEB! IK ZAL HET JE VERTELLEN!

IK LIET JE HIER HALEN OMDAT IK DE AARDE MET MIJN RUIMTESCHEPEN WIL BEZETTEN. DAAR HEB IK JOUW HULP VOOR NODIG. MAAR EERST ZAL IK MIJN MENSEN WAARSCHUWEN! EEN DRUK OP DE KNOP EN JE BENT MIJN GEVANGENE!
NOG NIET!
AB

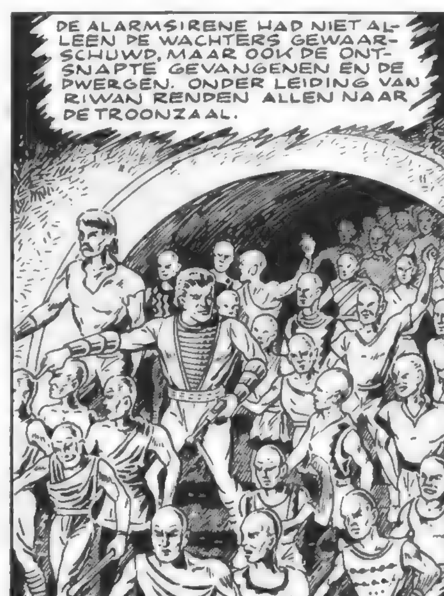

OLAF NOORD

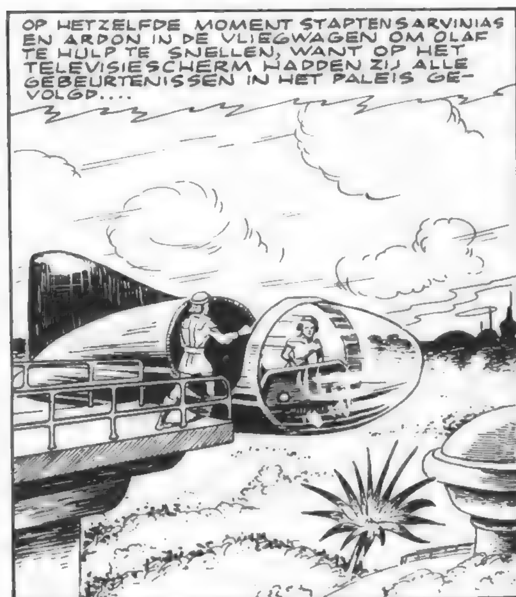

NOG VOORDAT JOR , DE VALSE KEIZER,DE KNOP VAN HET ALARMTOESTEL KON INDRUKKEN, HAD OLAF HET STRAALPISTOOL GETROKKEN EN MET GROTE TREFZEKERHEID LOSTE HIJ EEN SCHOT....
JE ZULT MIJ NIET ONTKOMEN!
27

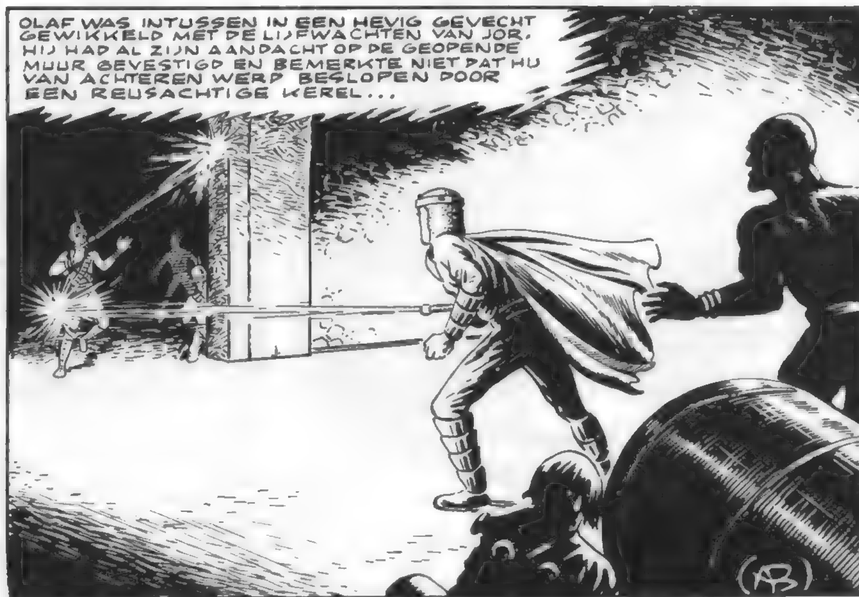

DE VERLAMMENDE STRAAL TROF JOR EN BEWUSTELOOS ZAKTE HIJ INEEN. HIJ STOOTTE ECHTER NOG JUIST TEGEN HET ALARMTOESTEL EN LUID WEERKLONK DE SIRENE.

OP HET MOMENT DAT OLAF BIJ DE BEWUSTELOZE JOR KWAM, SCHOOF PLOTSELING EEN DER WANDEN OPEN EN VIER VERBAASDE WACHTERS KEKEN OLAF AAN...

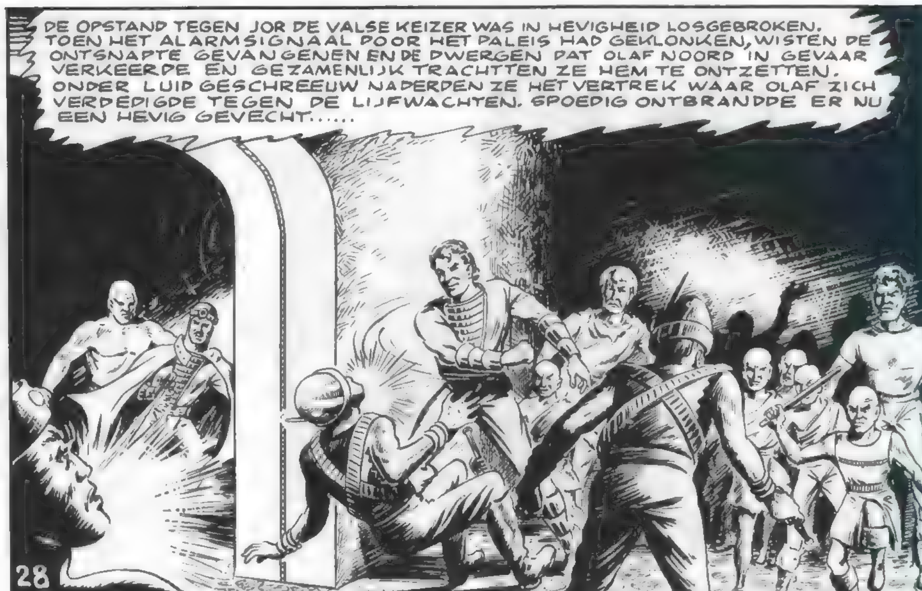

BLIJF DAAR STAAN EN STEEK JE HANDEN IN DE HOOGTE! DE HEERSCHAPPIJ VAN JOR IS UIT! VOOR HET PALEIS STAAT HET LEGER VAN DE WARE KEIZER!
BLUF IS MIJN ENIGE REDDING!

DE ALARMSIRENE HAD NIET ALLEEN DE WACHTERS GEWAARSCHUWD, MAAR OOK DE ONTSNAPTE GEVANGENEN EN DE DWERGEN. ONDER LEIDING VAN RIWAN RENDEN ALLEN NAAR DE TROONZAAL.

OP HETZELFDE MOMENT STAPTEN SARVINIAS EN ARDON IN DE VLIEGWAGEN OM OLAF TE HULP TE SNELLEN, WANT OP HET TELEVISIESCHERM HADDEN ZIJ ALLE GEBEURTENISSEN IN HET PALEIS GEVOLGD....

OLAF WAS INTUSSEN IN EEN HEVIG GEVECHT GEWIKKELD MET DE LIJFWACHTEN VAN JOR. HIJ HAD AL ZIJN AANDACHT OP DE GEOPENDE MUUR GEVESTIGD EN BEMERKTE NIET DAT HIJ VAN ACHTEREN WERD BESLOPEN DOOR EEN REUSACHTIGE KEREL...
(AB)

OLAF NOORD

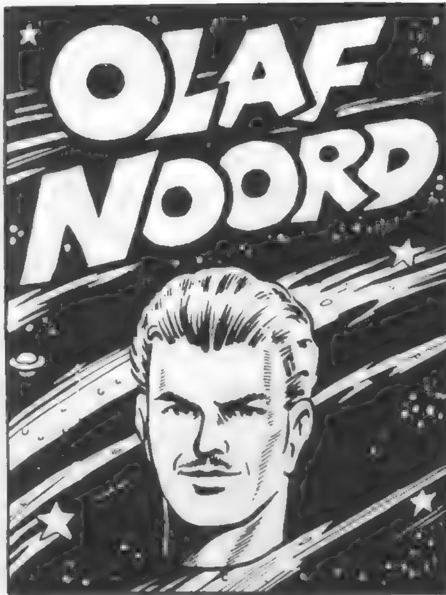

DE OPSTAND TEGEN JOR DE VALSE KEIZER WAS IN HEVIGHEID LOSGEBROKEN. TOEN HET ALARMSIGNAAL DOOR HET PALEIS HAD GEKLONKEN, WISTEN DE ONTSNAPTE GEVANGENEN EN DE DWERGEN DAT OLAF NOORD IN GEVAAR VERKEERDE EN GEZAMENLIJK TRACHTTEN ZE HEM TE ONTZETTEN. ONDER LUID GESCHREEUW NADERDEN ZE HET VERTREK WAAR OLAF ZICH VERDEDIGDE TEGEN DE LIJFWACHTEN. SPOEDIG ONTBRANDDE ER NU EEN HEVIG GEVECHT......
28

TOT NU TOE KON OLAF ZIJN TEGENSTANDERS OP EEN AFSTAND HOUDEN, MAAR PLOTSELING VOELDE HIJ ZICH VAN ACHTEREN VAST GEGREPEN DOOR EEN STERKE HAND. TOEN HIJ ZICH OMDRAAIDE STOND HIJ TEGENOVER EEN REUSACHTIGE MAN. DE SPECIALE BESCHERMER VAN JOR, DE MARSBEWONER „MORGUN".
OP HETZELFDE MOMENT ONTDEKTE OLAF DAT HET MAGAZIJN VAN HET STRAALPISTOOL LEEG WAS..

ER VOLGDE NU EEN BIJNA HOPELOOS GEVECHT. OLAF WENDDE AL ZIJN BEHENDIGHEID EN KRACHT AAN, MAAR MORGUN DE REUS WAS GEWELDIG STERK EN HET ZAG ER NAAR UIT DAT ONZE VRIEND HET ONDERSPIT ZOU DELVEN ....
INMIDDELS WAS JOR BIJGEKOMEN UIT ZIJN VERDOVING. VERBAASD KEEK HIJ NAAR DE VECHTENDE MANNEN...

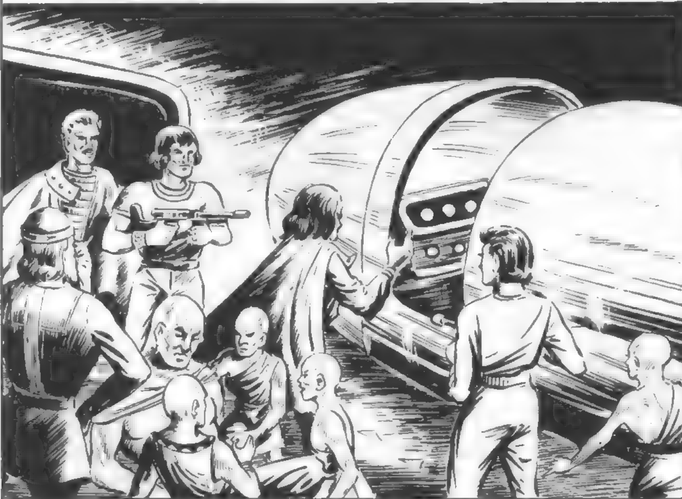

ONDERTUSSEN WAS HET NIEUWS VAN DE OPSTAND ALS EEN LOPEND VUURTJE DOOR DE STAD GEGAAN. DE BEVOLKING ZAG MET LEDE OGEN HOE HET LEGER VAN JOR ZICH NAAR HET PALEIS BEGAF OM DE OPSTAND TE BEDWINGEN...
MAAR DOOR DE LUCHT VLOGEN VELE LUCHTWAGENS BEMAND MET DE MANNEN VAN SARVINIAS...

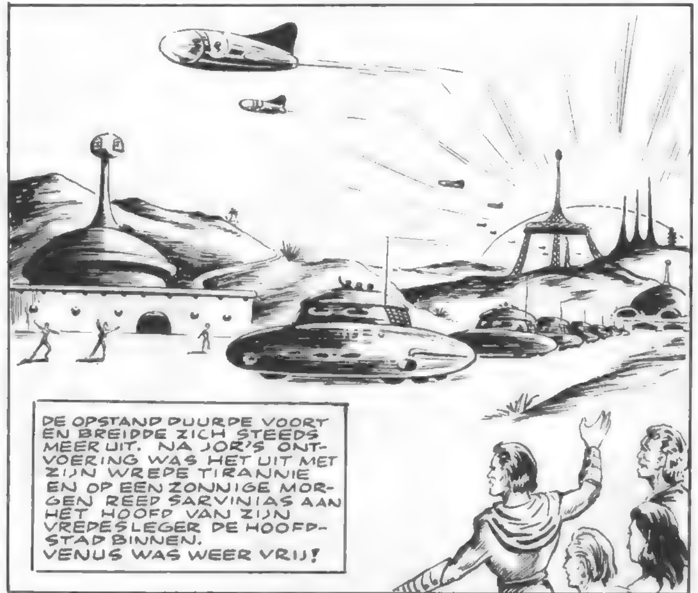

JOR ZELF HAD ZICH OP DAT OGENBLIK MEESTER GEMAAKT VAN OLAF'S STRAALPISTOOL. NA HET GELADEN TE HEBBEN MET DE VERDOVENDE PATRONEN SLOOP HIJ STIL NADERBIJ OM OLAF ONSCHADELIJK TE MAKEN. MAAR PLOTSELING WEERKLONK ER EEN HEVIG GERINKEL. SARVINIAS EN ARDON KWAMEN MET DE VLIEGWAGEN HET VERTREK INGEVLOGEN..
AB

OLAF NOORD

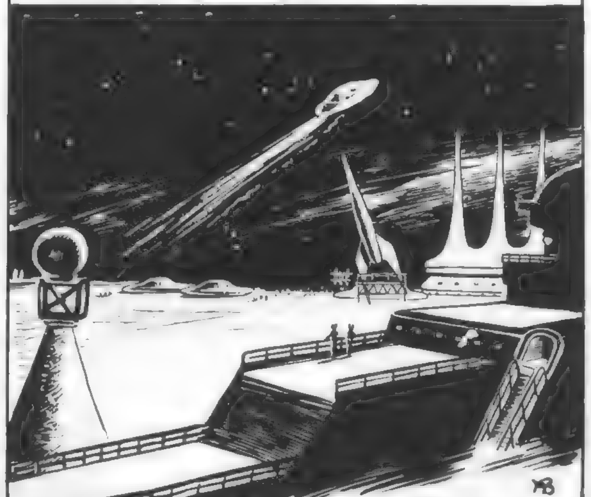

OP HET MOMENT DAT DE VLIEGWAGEN VAN SARVINIAS EN ARDON HET VENSTER VERBRIJZELDE EN HET VERTREK KWAM INGEVLOGEN, HEERSTE ER GROTE VERWARRING. MORGUN, DE REUSACH-TIGE MARSBEWONER, KEEK OM EN OLAF MAAKTE VAN DEZE GELEGENHEID GEBRUIK OM HEM MET EEN FLINKE VUISTSLAG NEER TE SLAAN...
29

HET VOLGENDE OGENBLIK STORMDEN DE DWERGEN EN DE LOSGEBROKEN GEVANGENEN NAAR BINNEN. DE ANDERE LIJFWACHTEN HADDEN EVEN-EENS HET ONDERSPIT MOE-TEN DELVEN. MORGUN WERD STEVIG GEBOEID.

DE SOLDATEN VAN JOR DE VALSE KEIZER WAREN NOG STEEDS NIET GEARRIVEERD EN DE VRIENDEN BEGREPEN DAT WACHTEN HUN NOODLOTTIG ZOU KUNNEN WORDEN. DAAROM WERD JOR SNEL IN DE VLIEGWAGEN GE-BRACHT EN WEGGEVOERD NAAR DE SCHUILPLAATS VAN SARVINIAS....

DE OPSTAND DUURDE VOORT EN BREIDDE ZICH STEEDS MEER UIT. NA JOR'S ONT-VOERING WAS HET UIT MET ZIJN WREDE TIRANNIE EN OP EEN ZONNIGE MOR-GEN REED SARVINIAS AAN HET HOOFD VAN ZIJN VREDESLEGER DE HOOFD-STAD BINNEN.
VENUS WAS WEER VRIJ!

ONDER LEIDING VAN SARVINIAS KEERDE DE OUDE WELVAART TERUG. OLAF WAS NU WEER VRIJ MAN. SARVINIAS WILDE HEM EEN HOGE POST IN HET RIJK LATEN BEKLEDEN MAAR ONZE VRIEND WAS EEN MAN VAN DE AARDE EN VERLANG-DE ER NAAR TERUG TE KEREN. HIJ GENOOT NOG EEN LANGE TIJD VACANTIE MET ZIJN VRIEND RIWAN EN ZIJN ZUSTER DIAL...

MAAR OP ZEKERE AVOND VERLICHTTE EEN VER-BLINDEND LICHT HET STADSVLIEGVELD. MET EEN GIEREND GELUID STEEG EEN VLIEGEN-DE SCHOTEL NAAR DE HEMEL.
OLAF WAS OP DE TERUGWEG NAAR DE AARDE

OLAF NOORD

MET GEWELDIGE SNELHEID DOORBRAK DE VLIEGENDE SCHOTEL DE DAMPKRING VAN DE PLANEET VENUS. SPOEDIG BEVOND OLAF ZICH IN DE STILTE VAN HET HEELAL. DOOR MIDDEL VAN EEN SOORT TELEVISIESCHERMPJE EN DOOR DE RADIO STOND OLAF STEEDS IN VERBINDING MET RIWAN EN DIAL OP VENUS. RIWAN GAF HEM TAL VAN GOEDE AANWIJZINGEN.
30

TIJD IS EEN ONBEKEND IETS IN HET HEELAL EN OLAF KON NIET NAGAAN HOE LANG ZIJN TOCHT NAAR DE AARDE DUURDE, MAAR EINDELIJK DOEMDE DE OUDE VERTROUWDE WERELD OP ALS EEN STEEDS GROTER WORDENDE BLINKENDE BOL. OP HET ZELFDE MOMENT DOORVOER EEN HEVIGE SCHOK HET TOESTEL...

IK BEN DE AARDE AL DICHT GENADERD, RIWAN! WAT NU! DE METERS ZIJN ALLE DOORGESLAGEN! DE STUURINRICHTING WEIGERT!!
HET MAGNETISME VAN HET TOESTEL IS WAARSCHIJNLIJK ONKLAAR!! SPRING ER UIT!!

OLAF BEDACHT ZICH NIET LANG MAAR GORDDE ZICH EEN PARACHUTE OM EN SPRONG UIT HET TOESTEL...

OLAF HAD GEEN GELEGENHEID MEER OM ZIJN VRIENDEN TE GROETEN. TERWIJL HET VALSCHERM ZICH OPENDE EXPLODEERDE DE VLIEGENDE SCHOTEL MET EEN HEVIGE KNAL!

LANGZAAM DAALDE OLAF NAAR DE AARDE. ZOU HIJ, NU DE SCHOTEL VERNIETIGD WAS, ZIJN VRIENDEN OOIT TERUGZIEN?
ONDER HEM DREVEN ENIGE IJSBERGEN IN EEN UITGESTREKTE ZEE.

HET TOEVAL WILDE DAT OLAF IN ZIJN EIGEN OMGEVING WAS TERECHT GEKOMEN. NA EEN DAGENLANGE ONTBERING OP EEN IJSBERG WERD HIJ TENSLOTTE ONTDEKT DOOR DE BEMANNING VAN EEN WALVISJACHTBOOT. HIJ WAS GERED!
MAAR ZOUDEN ZIJ ZIJN VERHAAL GELOVEN?
EINDE VAN HET EERSTE DEEL

Bert Bus en de historie:

Voor de historische strip is tegenwoordig weer een markt

Behalve de science-fiction heeft Bert Bus zich ook intensief met de historische strip beziggehouden. In Sjors verschenen in de zestiger jaren zijn Egyptische verhaal *De gouden kraag* en het Romeinse *De slavenkoopman van Pompeii,* en in Eppo slaagde hij er zelfs in de oorspronkelijk als science-fictionheld opgezette *Stef Ardoba* tot tweemaal toe in het verleden te krijgen: *Opdracht in het verleden* speelt in het Sicilië van de 4e eeuw voor Christus en *Het geheim van de tempel* in het Egypte van Ramses II.
Daarnaast is Bert Bus op dit moment bezig met het opzetten van een historische strip voor Eppo die in Nederland speelt, in het gebied der Friezen ten tijde van het begin van onze jaartelling. Het materiaal voor dit verhaal heeft hij eigenhandig mee helpen uitgraven als lid van de Archeologische Werkgemeenschap, die in Velsen een Romeins castellum heeft blootgelegd en daarover in diezelfde plaats een tentoonstelling heeft georganiseerd.
Deze nieuwe strip over de Friese hoofdman

Malorix zou wel eens het historische chef d'oeuvre van Bert Bus kunnen worden, en daardoor zijn huidige historische meesterwerk *Theban,* dat in 1957-59 in Sjors verscheen, naar de tweede plaats kunnen verdringen.

BERT BUS:
Als we Theban zo eens doorbladeren, dat twintig jaar terug is gemaakt, dan rijzen me af en toe de haren te berge, als ik zie wat ik er hier en daar van gemaakt heb. Je kunt van deze plaatjes zeker niet zeggen, dat ze historisch betrouwbaar zijn, dat het in het verleden zo was als ik dat in Theban getekend heb. Die volledige historische betrouwbaarheid kun je met geen enkele tekening bereiken.

Het gaat meer om de intentie. Toen je Theban maakte, heb je geprobeerd met de middelen waarover je toen beschikte, je strip zo gefundeerd mogelijk te maken.
Dat heb ik inderdaad gedaan. Ik heb in die tijd ontzettend veel dokumentatie verzameld, alles wat ik te pakken kon krijgen, vooral beeldend materiaal. Met beeldend materiaal zit je natuurlijk wel eens in een volkomen verkeerde periode, een paar honderd jaar later of een paar honderd jaar eerder. Als je je dan later wat meer in de literatuur van de geschiedenis gaat verdiepen, kom je ineens tot de konklusie dat bepaalde voorstellingen niet kloppen met de situatie in het tijdvak waarin het verhaal zich afspeelde.

Je hebt dus duidelijk de bedoeling gehad het zo juist mogelijk te tekenen. Vind je dat iedere tekenaar van historische strips dat moet doen?
Ik geloof dat je een tekenaar niet al te strak moet houden en hem niet volledig volgens de werkelijkheid moet laten werken. Voor mijzelf zeg ik nee, er moet een zekere vrijheid in blijven bestaan, maar die vrijheid moet niet zo ver gaan, dat het werkelijk storend wordt. Het moet niet zo zijn, dat je, als je een verhaal gaat vertellen over de Grieken in de tijd van Alexan-

der de Grote, ineens een stel Romeinen op laat draven. Je moet toch wel proberen datgene wat je vertelt van beelden te voorzien die enigszins passen in het tijdperk waarin je verhaal zich afspeelt. Het zou een verregaande geringschatting van je lezerspubliek zijn, als je dingen gaat lopen verkondigen die helemaal niet overeenkomen met datgene wat de gemiddelde lezer van die periode afweet. Het draagt ook niet bij tot de edukatieve waarde die een historische strip kan hebben.

Vind je de edukatieve kant een belangrijk onderdeel van een historische strip?
Ja, zeker. Maar het wordt niet alom gewaardeerd, dat een strip ook nog 'ns edukatief is.

Wat vind je van een uitspraak als deze: 'Ik weet best dat Noormannen waarschijnlijk helemaal geen hoorns op hun helmen droegen, maar ik teken in mijn strips de Noormannen toch met hoorns op hun helmen, omdat mijn lezers dènken dat ze dat hadden, en ik mijn stripfiguren aan die lezers als Noormannen herkenbaar wil maken'.
Ja, de Noormannen worden altijd afgebeeld met twee van die enorme koeiehoorns op hun helm, het lijkt me vreselijk moeilijk om zo'n ding op je kop te houden. Maar het geeft hun uiterlijk natuurlijk iets stoers, iets wilds. Het is een algemeen begrip geworden onder de mensen, ik denk dat het voortkomt uit het begin van deze eeuw, toen Germanen en Noormannen altijd afgebeeld werden met grote hoorns en vleugels op hun helmen. Dat beeld is blijven hangen en voor het grote publiek gemeengoed geworden.
Die tekenaar heeft wel gelijk als hij zegt: daarin herkent de lezer meteen Noormannen. Maar ik geloof dat we de Noormannen ook eens moeten durven afbeelden zoals ze er in werkelijkheid uitgezien hebben, want we zijn kontinu bezig geschiedvervalsing te plegen met die Noormannen. Maar als je een Vikingschip tekent met daarop kereltjes met zwart haar en kromme ruggetjes, helemaal niet zo heldhaftig en zonder die helmen en zonder dat ze voortdurend met grote bijlen staan te zwaaien, dan maak je geen indruk op je lezers.
Ik geloof wel, dat ik, als ik de opdracht kreeg om een edukatieve historische strip te maken, voor de volle 100% voor zover mogelijk, naar de werkelijkheid zou gaan werken.
Je hebt tegenwoordig voortreffelijke musea, heel modern, waar ze diorama's gebouwd hebben zodat je bepaalde perioden uit de geschiedenis in rekonstruktie kunt bekijken, gemaakt aan de hand van vergelijkende vondsten uit verschillende gebieden. Over veel perioden is er op het moment dokumentatie genoeg en ik vind het een tekortkoming als je bij het maken van een historische strip zegt: ik vind die rekonstruktie niet mooi, ik ga het heel anders tekenen. Maar, nogmaals onder voorbehoud, ik vind dat je ook de vrijheid moet hebben om gedeeltelijk aan de werkelijke situatie voorbij te kunnen gaan.
Om even op Theban terug te komen, op een gegeven moment komt daar een Minotaurus in voor, en een Cycloop, dat zijn begrippen uit de mythologie, die niets met de realiteit te maken hebben. Als je deze figuren tekent, weet je natuurlijk wel dat het niet overeenkomstig de werkelijkheid is, maar je weet ook dat het publiek het wel leuk zal vinden. Voor de meeste mensen is een strip een vorm van escapisme en geen bron van edukatieve informatie. Het is geen studie-objekt, het is een luchtige ontspanning. Maar toch, als het afwijken van de werkelijkheid te grote vormen gaat aannemen, dan vind ik dat een ernstige tekortkoming van de tekenaar.

Is het ook mogelijk dat een te grote dokumentatie het verhaal stoort?
Het verhaal moet natuurlijk het belangrijkste zijn, het moet spanning hebben. Als je te veel informatie in je strip stopt, kan dat afbreuk doen aan het verhaal. Bovendien zit je vast aan de cliff-hanger aan het einde van je pagina, dus als je te veel wilt uitwijden over historische situaties, kun je een spanningspunt missen. Dat laatste is niet helemaal noodzakelijk, want je kunt het historische aspekt ook in je dekors tot uiting laten komen. Je kunt daarin alle mogelijke vormen van huizenbouw, beroepen e.d. tonen. Maar dan moet je je er erg op richten om een edukatieve strip te maken en dat is erg gevaarlijk, omdat je dan een heleboel mensen zult afstoten.

IK BEN BLIJ DAT IK ESCAPIST BEN

Om op Theban terug te komen, hoe is de overgang van Olaf Noord naar Theban in zijn werk gegaan?
Als kind had ik al een geweldige voorkeur voor historische onderwerpen. Theban is echt als een reaktie op Olaf Noord ontstaan. Mijn sf-voorkeur, samen met het feit dat ik al enorm veel fantastische boeken had gelezen en omdat ik wist dat je in vreemde situaties enorm veel kunt fantaseren, en het escapisme, waaraan ik zelf ontzettend blootsta . . . Ik ben blij dat ik het

ONTHOOFDING VAN GERMAANSE KRIJGSGEVANGENEN DOOR GERMANEN IN ROMEINSE DIENST. RELIËF VAN DE EREZUIL VAN MARCUS AURELIUS TE ROME.
Archief: Kunst in Beeld. B 2120 ROMEINS. ± 175 NA CHR.

heb, het escapisme. Sommige mensen vinden het geen goede eigenschap, maar bij mij heeft het de fantasie bevorderd. Ik heb helemaal niet de behoefte aan ontzettend veel mensen om me heen, ik mijmer graag over ongekende situaties in het verre verleden of op vreemde planeten, en die dingen wil ik ook daadwerkelijk op papier zetten. Daarom krijg je bij mij ook wat die vreemde konfrontatie tussen sf en historie.

Zo vreemd is het niet. Als escapist wil je uit deze tijd vluchten en dat kun je doen in het verleden of in de toekomst. Jij doet het beide kanten op.
Dat is inderdaad zo. Er zijn bepaalde perioden die mij op een gegeven moment, doordat ik historische boeken ging lezen, gingen biologeren. Dan zag ik, al lezende, ineens allerlei mogelijkheden voor een strip. Als ik een goed boek lees, zie ik de letters niet meer, alleen maar beelden, zoals ik eigenlijk alles in beelden zie. Daar moet dan wel de geboorte van een strip op volgen. En als ik dan een verhaal opzet, denk ik: wat is er over die tijd bekend? Dan is het heerlijk om in de literatuur over die tijd te duiken, waarbij je met allerlei nevenverschijnselen uit die periode wordt gekonfronteerd. Ik hoef nooit te zoeken naar verhaalonderwerpen. Je hoeft maar een klein stukje uit een geschiedenisboek te nemen, al is het maar vier regels, daar zit al een heel verhaal in. De geschiedenis zit vol met de meest wonderlijke gebeurtenissen. Maar goed, terug naar Theban. De strip is voortgekomen uit het feit dat ik historische boeken ging lezen. Vroeger op school was ik echt niet zo'n oplettende leerling bij de geschiedenislessen, want de onderwijzers die fijn konden vertellen, waren dun gezaaid. Het leren van droge feiten en jaartallen maakte het niet zo aantrekkelijk om je in de geschiedenis te gaan verdiepen. De wortel van mijn interesse in geschiedenis is gelegen in het feit dat ik na de oorlog historische romans ging lezen. Vooral het oude Egypte en Griekenland hebben me mateloos geboeid. Een schrijver als Mika Waltari heeft me werkelijk een enorme inspiratie bezorgd. Die man bracht me door het schrijven op ideeën en omdat je dan geboeid raakte door zo'n periode in de geschiedenis ging je daarover feiten verzamelen. 'Sinuhe' van Waltari heeft mijn verhaal 'De gouden kraag' geïnspireerd. Vóór ik Theban maakte, las ik boeken van o.a. Mary Renault en natuurlijk de Griekse sagen en de Ilias en de Odyssee. Die obsedeerden me

mateloos. Dat laatste boek is eigenlijk de aanleiding geweest voor het maken van Theban, hij is ook een soort Odysseus. Voor mij was het oude Griekenland toen dè periode. Na de oorlog kwamen er prachtige boeken op de markt, zoals de uitgaven van Geographic Magazine, waarin je ontzettend veel informatie kon vinden, op die platen kon ik uren zitten kijken. Dat was voor mij allemaal voldoende om de hele sf-koek te vergeten en van Olaf Noord op Theban over te gaan.

Theban was mijn grote hobby in die tijd. Het was de bedoeling om van Theban minstens tien, twaalf delen te maken. Ik wilde een vaste stripfiguur, maar dat ging niet door. Misschien dat Theban in die tijd niet genoeg ingeslagen is, of dat de redaktie dàcht dat hij niet genoeg aansloeg, anders hadden ze me er wel mee door laten gaan en had ik Theban meer bekendheid kunnen geven. Het was de bedoeling dat Theban de eerste wéreldreiziger zou worden en over alle plekken van de aarde zou zwerven. Achteraf kun je stellen dat de titel 'Theban de eerste wereldreiziger' niet helemaal juist is, maar je kunt ook zeggen: in diè tijd was het Middellandse Zeegebied dé wereld, dus dan klopt het toch weer een beetje. Het was oorspronkelijk de bedoeling dat Theban, nadat hij vanuit Griekenland naar Kreta was gegaan en vandaar naar het Midden-Oosten en Egypte, nog verder zou trekken. Ik had een heel verhaal in mijn hoofd dat hij naar het land Poent zou gaan, en dat wilde ik in Zuid-Afrika plaatsen. Het is onbekend waar de Poent heeft gelegen, dus da's makkelijk. Vanuit Poent wilde ik hem naar India en China laten gaan, ik wilde hem de overstap naar Amerika laten maken en dan wilde ik hem weer via West Europa naar Griekenland terug laten gaan. Jammer, dat ik het nooit heb kunnen doen... Op een bepaald moment veranderde de formule van Sjors en moest ik met Theban stoppen. De hoofdredakteur besliste dat en dat is natuurlijk zijn goed recht, hij maakt het blad zoals hij dat wil. De tekenaar is alleen maar de leverancier van het produkt dat de hoofdredakteur wil hebben. Die sitiatie houdt toch ook wel een gevaar in, want op deze manier wordt een tekenaar, of een schrijver soms in een richting gestuurd die hij niet aankan. Je kunt zeggen dat hij zo'n opdracht dan niet moet aannemen, maar hij moet ook leven. Het kàn dus zijn dat er een produkt ontstaat dat minder geloofwaardig overkomt bij de lezers dan het geval zou zijn geweest, wanneer de tekenaar volledig de vrije hand gehad zou hebben. Ik heb dergelijke situaties zelf ook wel meegemaakt. Niet bij mijn oude strips, daarin kon ik me helemaal uitleven, en dat is er ook wel aan te zien. Niet dat ik volledig achter die oude tekeningen kan staan, ik zou er graag een stel verbeteren of overtekenen, want sommige zijn heel primitief en slecht getekend. Toch hoop ik dat mijn enthousiasme van toen er nog vanaf blijft stralen.

Die redaktionele beperking heb ik trouwens ook heel sterk gehad bij het eerste verhaal van Stef Ardoba, niet het allereerste verhaal, dat in Sjors heeft gestaan, maar bij het eerste verhaal in Eppo.

Toen Eppo begon wilde de redaktie Stef Ardoba er wel in hebben. Ik zat toen weer helemaal in de sf-sfeer en ik had een vervolg geschreven op het eerste Ardoba-verhaal, helemaal in sf-stijl. Maar de redaktie vond dat elk verhaal van Ardoba op zich zelf moest staan, het mochten geen vervolgverhalen zijn. Bovendien wilden ze naast Trigië niet nog een sf-verhaal, dus vroegen ze van mij een historische strip. Ze hebben me daarin veel vrijheid gegeven, maar in eerste opzet voelde ik me wel een beetje beperkt, want op dat moment had ik liever sf gedaan. Maar toen ik eenmaal weer in de historie zat, vond ik dat toch wel heerlijk.

En nu nog zou ik het allerliefste historische strips tekenen, maar met dien verstande dat ik wel de vrijheid wil houden om een beetje van de

waarheid te kunnen afwijken. Hier komt ook weer mijn escapisme om de hoek kijken, ik wil niet aan een té grote realiteit vastzitten, ik wil blijven fantaseren, ik wil absurde situaties blijven kreëren.

Dat kan toch gemakkelijk, want wat je aan historiciteit in een historische strip gebruikt is primair kleding, huizenbouw, dat soort dingen. Je hoeft niet per se historische gebeurtenissen tot achtergrond te nemen. Je kunt je alleen gebonden achten aan uiterlijke zaken.
Ja, je kunt toch niet te diep spitten, want als je er allerlei politieke zaken in gaat verwerken, stoot je onmiddellijk een ontzettende hoop mensen af, want de meeste mensen zien al genoeg politiek op de teevee.

Vind je dat je moet proberen iets van de gedachtenwereld van de mensen in het verleden naar voren te brengen?
In die tijd waren de zeden en de moraal natuurlijk heel anders: De Middeleeuwen worden wel eens voorgesteld als een heel kuise tijd, maar dat was helemaal het geval niet, integendeel. Zo was het ook, als we als uitgangspunt Theban nemen, in de Oudheid in Griekenland gebruikelijk dat de mannen naakt sport bedreven, niemand die zich daaraan ergerde. De seksuele verhoudingen in die tijd en homofilie, waren heel vrij en openlijk en daar werd geen probleem van gemaakt. Ik kan het ook waarderen dat een tekenaar als Jacques Martin inAlex dit soort zaken duidelijk beeldend uit laat komen. Hij gaat niet zo ver dat je de handelingen er nog bij ziet, maar hij suggereert genoeg. Zover wil ik niet gaan, want het is mijn intentie niet om dat soort dingen aan het publiek te verkondigen.

JE MOET MET EEN INTERPRETATIE KOMEN WAAR ZE IN DEZE TIJD IETS AAN HEBBEN

Wat betreft de Grieken, die de demokratie hebben voorgestaan en er op uit zijn geweest gelijkheid en recht voor iedereen tot stand te brengen, geloof ik dat die Grieken wat vrijer en gemakkelijker met elkaar omgingen dan de mensen in het latere Europa. En wil je dat in een strip afbeelden, de opvattingen van de mensen over hun onderlinge verhoudingen, dan wordt dat wel erg moeilijk. Je kunt daar in de tekst wel iets van weergeven en ik geloof dat ik dat ook wel moet doen. Toch heb je de neiging om het, in welke tijd je verhaal ook speelt, een makkelijk 'jongens onder elkaar' te laten zijn.

Dat is ook precies wat de tekstschrijvers willen: een verhaal maken dat de moderne jongen aanspreekt. En dan kun je niet met gezwollen toestanden aankomen van enorme onderdanigheid van de gewone man ten opzichte van de hoge edelman, want dat kunnen die jongens van tegenwoordig zich gewoon niet voorstellen. Op school gaan ze ook heel gemakkelijk met volwassenen om, met hun leraren. Het is een wereld die ze niet kunnen begrijpen en dat geeft een vervreemdingseffect.
Redakteuren van stripbladen weten dat en vinden dat je de lezer niet met dat soort toestanden moet opzadelen. Maar eigenlijk is het een soort geschiedvervalsing.
Ik geloof niet dat je erg diep in die verleden kulturen moet gaan grasduinen om het zoveel mogelijk met de werkelijkheid overeen te laten komen. Het is net als wanneer je een tentoonstelling gaat houden: als je de mensen wilt boeien, moet je ze gegevens voorschotelen waaraan ze nú wat hebben, een interpretatie uit déze tijd. Als ik aan Odysseus denk, zie ik een soort droomfiguur die stormen trotseert, een soort held die alle mooie vrouwen van de wereld verovert, terwijl hij in werkelijkheid – en op de teevee hebben ze dat nog niet zo lang geleden heel aardig weergegeven – een heel stuk minder held was. In die Italiaanse televisieserie lieten ze veel meer de werkelijkheid zien: die paleizen wáren niet zo mooi, die wapenuitrustingen zágen er grof uit, de kleding wàs simpel. Om even Tolkien er bij te halen, als

hij zijn verhalen met de werkelijkheid vergeleken had, had hij waarschijnlijk 'In de ban van de ring' nooit geschreven. Hij schrijft een gedroomde werkelijkheid, een gedroomde wereld die voor de lezer werkelijkheid wordt. Hij weet door zijn manier van schrijven te suggereren dat de meest onmogelijke dingen toch mogelijk worden. Hij heeft een toon gevonden die de mensen van deze tijd kennelijk enorm aanspreekt en dat vind ik een geweldige prestatie. Ik geloof dat iedere tekenaar moet streven naar een dusdanige binding met zijn publiek dat hij aanvaardbaar overkomt. En met elke konfrontatie van het publiek met de historie die aanvaardbaar overkomt, mogen we blij zijn. Als we het met opzet helemaal zo gaan brengen als het in werkelijkheid vroeger was, kan een groot publiek daar waarschijnlijk geen belangstelling voor opbrengen. Het moet verkocht worden.

DE OPGRAVINGEN IN VELSEN

Er wordt veel aan historie gedaan op het moment. Het is een tijd belabberd geweest, er werd nauwelijks iets aan historische strips gedaan, maar tegenwoordig is de tendens toch echt wel aanwezig dat jongeren meer geïnteresseerd raken in historie. Ik geloof dat er echt wel een markt is om een goede historische strip te starten.
Je zit een kilometer of vijf hiervandaan, praktisch op de grond waar het castellum Flevum waarschijnlijk gelegen heeft en ik heb daar intussen erg veel informatie over verzameld, omdat ik al een groot aantal jaren bezig ben met archeologische opgravingen, samen met o.a. mijn zeer gewaardeerde collega Nico van Dam en een groep mensen van de Archeologische Werkgemeenschap. We zijn in Velsen bezig geweest met een opgraving onder auspiciën van het Instituut voor Pré- en Protohistorie (I.P.P.). Die mensen korrigeerden vondsten, want we zijn natuurlijk amateurs. Ik ben op deze manier helemaal in die tijd gedoken.
Er is voldoende materiaal opgegraven, zeker in samenhang met wat er de laatste twintig jaar op andere plaatsen gevonden is, om een goed gedokumenteerd verhaal te maken over die vroegste Nederlandse geschiedenis.

De tentoonstelling in Velsen over de opgravingen heeft een enorme weerklank gekregen, omdat er iets geheel nieuws is gevonden. En voor mijzelf was het natuurlijk ook iets bijzonders, omdat ik er zo dicht bij betrokken ben geweest.
Die opgravingen wilde ik gebruiken in een verhaal over de Romeinen in Nederland. Maar ik durfde er eigenlijk niet aan te beginnen. Normaal gesproken is een Romeinenverhaal in strip een doodgewoon Romeinenverhaal: je pakt gewoon een stuk uit de geschiedenis. Je probeert het natuurlijk wel zo goed mogelijk te doen en je probeert je dokumentatie en je achtergronden zo goed mogelijk bij elkaar te zoeken, maar je doet dat met een beetje meer gemak dan wanneer je een achterban hebt die direkt over je schouders mee gaat zitten kijken. En ook voor mezelf had ik er moeite mee: je wilt een steengoed verhaal maken, maar toch zitten er weer allerlei haken en ogen aan. Ik ga

het maken voor Eppo, dus werk ik voor een publiek dat gemiddeld niet erg historisch geïnteresseerd is. Maar aan de andere kant moet je als tekenaar helemaal niet aan je publiek denken: je moet voor jezelf een verhaal maken. Maar dan word je weer gekonfronteerd met de wereld van de commercie waarin je nu eenmaal zit, en dan moet het toch ook een verkoopbare strip worden. Dus voor mezelf kan ik nu zo al een paar zaken noemen waarvan ik weet dat die bij andere mensen wrevel kunnen opwekken. Het dilemma is dat ik een echte historische periode in beeld wil brengen, maar dat ik daarbij toch een gefingeerde hoofdfiguur nodig heb, met wie de lezer zich gemakkelijk kan identificeren. Dus je begint al met een figuur die weliswaar door het historische verhaal heen een belangrijke rol speelt, maar die niet bestaan heeft. Er komen natuurlijk ook echte historische figuren in voor, maar ik wilde geen strip maken waarin de jaartallen je om de oren vliegen, zodat de gemiddelde lezer zich daaraan ergert.

Je bent toch bijna wel gedwongen om een gefingeerde hoofdfiguur te nemen, omdat we vrijwel niemand uit die tijd in persoon kennen?
We kennen er wel een paar, maar dat zijn alleen de leiders. Na Caesar is de Romeinse verovering een tijdje tot stilstand gekomen; tot ongeveer 50 v.C. is hij tot aan de Maas opgerukt, maar in de periode daarna bleven de Germaanse stammen steeds infiltreren. Dat hadden ze altijd al gedaan en dat bleven ze gewoon doen. De Romeinen hebben uiteindelijk besloten de Rijn als basis van de grens in Noordwest-Europa te nemen. Maar Augustus heeft in het jaar 15 v.C. zijn stiefzoon Drusus het midden-Nederlandse rivierengebied ingestuurd om een verbinding te maken met de Eems, de Wezer en de Elbe. Hier in Nederland hebben de Romeinen toen vanaf het Bataveneiland (tussen Rijn en Maas), een kanaal laten graven naar het Flevomeer; de Vecht is toen gekanaliseerd. Er is een vlootexpeditie ondernomen die hoofdzakelijk bemand werd met Bataven, die een verbond met de Romeinen hadden. Ze zijn toen door het gebied van de Friezen en daarna door dat van de Chauken getrokken. De Romeinen waren zeer geslepen politici en ze hebben die twee stammen tegen elkaar uitgespeeld, want de Friezen waren toch al constant in oorlog met de Chauken.

DE FRIESE OPSTAND

En daarmee laat ik mijn verhaal beginnen: Drusus komt in het hem onbekende gebied, Nederland dus, en hij komt bij de Waddenzee precies in een gevecht tussen Friezen en Chauken terecht. Hij boort een schip van de Chauken in de grond en dat wordt hem vanzelfsprekend in dank afgenomen door de Friezen, zodat die even later helpen een Romeins schip vlot te trekken, dat op een zandbank is gelopen. En de Friezen lichten de Romeinen ook in over de gebieden waar ze de Chauken kunnen vinden.
Dat vormt de proloog van mijn verhaal, maar de proloog is nog niet af: op de nacht nadat de Romeinen vertrokken zijn, heerst er een zware storm en er spoelt een boot aan land, waarin een klein kind ligt, met een groot schild en een hoorn waarop een aantal runetekens staan, die ze niet kunnen lezen. Dan sla ik een periode over en pak het verhaal weer op als dat kind, Malorix, hoofdman van de Friezen is geworden en de opstand van 28 n.C. tegen de Romeinen succesvol weet te leiden.

Is Malorix zelf ook een Fries?
Hij is inderdaad een Fries, maar zijn afkomst blijft voorlopig nog in nevelen gehuld. Hij is dan wel door de Friezen volledig geaccepteerd, maar toch is hij nog voortdurend op zoek naar zijn eigen afkomst. Hij komt in konflikt met de Romeinen, want de Friezen zijn schatplichtig, ze moeten voortdurend huiden leveren aan de Romeinen. In het begin hebben ze zich daartegen niet verzet, want ze hadden ook voordeel van de Romeinen door handelswegen en dergelijke. Maar tegen het jaar 28 n.C. kwamen er moeilijkheden, want de Romeinse bevelhebber Olennius begon huiden te eisen van oerossen in plaats van huiden van gewone runderen, want die vond hij te klein. Dat betekende dat de Friezen dus voortaan op die oerossen moesten gaan jagen en dat was veel moeilijker.
Maar intussen heeft de hoofdfiguur, Malorix dus, al diverse malen konflikten gehad met de Romeinen. Hij komt op voor mensen die door de Romeinen uit hun huizen verdreven worden. Hij wordt dan ingerekend en gevangen gezet, maar weet later weer te ontsnappen.

Wat zijn de bronnen die je voor deze gebeurtenissen hebt gebruikt?
Tacitus vooral, en Plinius. Dat zijn de bronnen bij uitstek voor die periode. Tacitus schrijft ondermeer dat er een opstand kwam nadat er van de Friezen een te hoge schatting was geheven. In het Baduhennawoud zijn toen 900 Romeinen gedood die bezig waren huiden te innen. Daarna is Olennius naar het Castellum

Flevum, het Romeinse fort in het gebied van de Friezen, gevlucht en het heeft toen maar een haartje gescheeld of dat castellum was gevallen. De Friezen hadden in al die jaren van kontakt met de Romeinen toch wel de nodige krijgservaring opgedaan, ook al omdat ze soldaten voor het Romeinse leger moesten leveren. Maar Olennius heeft toen aan de alarmbel getrokken en alras kwam toen een Romein, die naar de naam Aprionius luisterde, met keurtroepen de Rijn afzakken en die heeft de Friezen aangepakt. De Friezen hebben het uiteindelijk niet kunnen houden, ze hebben zich in de moerassen moeten terugtrekken. Maar toch hebben ze daarna nog een zekere zelfstandigheid behouden. Vanaf die periode bleef de Rijn voor ongeveer driehonderd jaar de grens van het Romeinse Rijk.

Bleven de Friezen in de periode na de opstand schatplichtig aan de Romeinen?
Daar zijn geen gegevens over, maar ik vermoed dat die extreem hoge belasting wel van de baan was. Die hoge belastingen van 28 n.C. waren afgekondigd door keizer Tiberius en vloeiden voort uit de ontzettend hoge kosten die het leger van Germanicus in het gebied van de Germanen had gemaakt. In die tijd gingen Romeinse troepen af en toe muiten omdat hun soldij achterwege bleef. En om toch aan geld te komen zijn toen de belastingen in de Rijngebieden verhoogd.

BEVRIJDER DER FRIEZEN

Dit zijn alleen de simpele feiten, maar in het verhaal dat ik nu voor Eppo ga maken, zit natuurlijk ook wat romantiek verweven en ook wat mystiek. Want de hoofdfiguur Malorix gaat op een bepaald moment naar het Baduhennawoud, omdat hij graag wil weten wie zijn ouders waren. Hij zoekt daar de zieneres Baduhenna op en zij blijkt de tekens op zijn hoorn te kunnen lezen. Ze vertelt hem dat er staat dat de drager van het schild en hoorn, koning zal worden en de Romeinen verjagen. Dat wordt door de Friezen met gejuich ontvangen, want ze zitten te wachten op een sterke man die hen van de Romeinse onderdrukking kan bevrijden. Maar ik moet daarmee een beetje oppassen, eigenlijk is het vrij gevaarlijke stof, want ik wil het niet te 'Germaans' maken.

Om even op de historie terug te komen, betrek je Varus en de slag in het Teutoburgerwoud nog in je verhaal? Heeft die Romeinse nederlaag misschien iets te maken met de hoge legerkosten waarover je het hebt gehad?
Ik vermoed dat dat wel een rol zal hebben meegespeeld, want in die slag zijn drie legioenen in de pan gehakt. Daarna is door Germanicus een wraakexpeditie ondernomen naar datzelfde gebied en die hele operatie heeft onnoemelijk veel geld gekost. Toch hebben al die legerondernemingen niets uitgehaald, want de Romeinen hebben dat gebied tenslotte losgelaten en zich op de Rijngrens teruggetrokken. Ze hebben het toen op een akkoordje gegooid met de grensstammen, zoals in ons land met de Bataven en de Friezen.

CASTELLUM FLEVUM

Die terpenkultuur van de Friezen vind ik een beschaving apart. De Romeinen spraken altijd wel gemakkelijk over 'barbaren' om zichzelf op een hoger voetstuk te plaatsen, en hun beschaving was op sommige punten natuurlijk inderdaad veel verder voortgeschreden; maar zoals de mensen hier in deze streken leefden was toch wel een mooie aanpassing van de mens aan de natuur. En dat obsedeert me wel, ook al omdat het je eigen voorouders zijn. Mijn nieuwe strip wordt eindelijk eens een verhaal

dat nu eens niet in Gallië speelt, of in Rome of in Griekenland. Over ons eigen gebied is voor zover ik weet nog nooit een strip gemaakt en dat vind ik eigenlijk schandalig. Want dit gebied levert prachtige dekors op: je hebt hier heel lugubere moerassen gehad, waar de mensen niet doorheen durfden trekken, maar ook prachtige natuurgebieden waar je schitterende tekeningen van kunt maken, met veel water en wind.
Het castellum dat nu bij Velsen is opgegraven, gebruik ik in mijn verhaal als het Castellum Flevum. Sommige archeologen nemen voorzichtig aan dat het castellum dat nu gevonden is, inderdaad Castellum Flevum is geweest, maar er zijn ook archeologen die daar niet zo van overtuigd zijn.

Zijn er uit de bronnen dan nog namen van andere castella bekend, die het fort bij Velsen zouden kunnen zijn?
Zuidelijker gelegen had je Valkenburg, langs de Oude Rijn, en Brittenburg, maar die zijn uit een latere tijd. Castellum Flevum was een fort in een gedemilitariseerd gebied; het was een vooruitgeschoven post in niemandsland, gelegen op een zeer strategische plek. Ik kan me goed voorstellen hoe de situatie toen ongeveer geweest moet zijn: een ruig land, waarin ineens een stel superieure figuren opduikt dat de lastige bevolking onder de duim probeert te houden, vooral door te imponeren, maar dat bleek niet zo eenvoudig te zijn. Toen is ook de eerste echte Nederlandse, of Friese, mentaliteit naar boven gekomen. En dat vind ik het mooie, dat wij er in Noord-Nederland toch maar in geslaagd zijn de Romeinen buiten de deur te houden, terwijl al die andere volkeren zich hebben laten inpakken. Je kunt wel zeggen dat dit gebied hier voor de Romeinen niet interessant genoeg was; nee, het was gewoon te moeilijk om dit gebied te bezetten. De Romeinen waren technisch niet in staat om dit gebied onder de duim te houden; de bevolking hier was toch weer totaal anders dan de bevolking die zuidelijker woonde.

Om op het Castellum Flevum terug te komen: dat is dus tijdens de Friese opstand niet ingenomen, maar wanneer is het wel ingenomen of verlaten?
Dat staat niet precies vast. We hebben het lichaam van een soldaat gevonden die in een put was gegooid en die man is gedateerd tussen 15 en 30 n.C. Ik wil die gebeurtenis ook in het verhaal opnemen. Een van de tegenspelers van Malorix belandt in die put. Maar ik vind dat

eigenlijk een laffe daad, dus wil ik het niet door de hoofdpersoon laten doen. Die man belandt dus in die put, en daarna is er een grote maalsteen op het lichaam gegooid. Dus er zijn aanwijzingen dat het om een moord ging, hoewel dat door sommigen toch ook in twijfel wordt getrokken. Maar hoe dan ook, van Castellum Flevum is bekend dat het hier gelegen heeft vanaf kort na het begin van de jaartelling tot omstreeks 40 n.C. Het heeft dus nog bestaan na de Friese opstand, maar omstreeks 40 n.C. is de Rijn de definitieve grens geworden en trokken de Romeinen terug op Valkenburg.
Vaak zegt men: die oude Nederlandse geschiedenis is helemaal niet zo interessant; er zijn wel een paar leuke dingen geweest, zoals de Bataven die ons land binnenkwamen of de Bataafse opstand en zo. Maar dat komt gewoon omdat men er weinig van afweet. De feiten zijn weg geweest, maar langzamerhand komen die toch wel weer boven tafel en dan opent zich een heel nieuwe wereld.

GEEN FRIEZENFANAAT

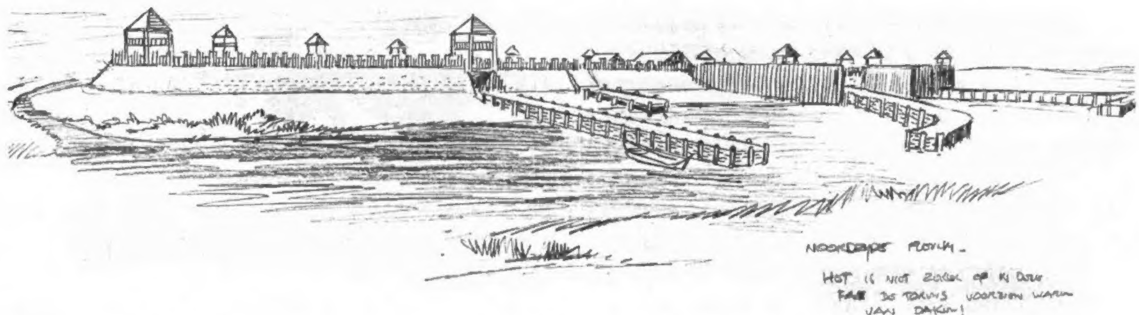
Wordt je strip één afgerond verhaal of wil je er een serie van maken?
Met deze materie zou ik nog aardig lang door willen gaan. Maar ik heb te maken met een redaktie die beslist of hij een verhaal wel of niet in zijn blad wil hebben. Toch denk ik dat de

ontvangst van het verhaal goed zal zijn, omdat ik zelf helemaal achter het verhaal sta, en dat moet je toch aan het verhaal zelf kunnen zien. Dat vind ik een heel belangrijk aspekt, want als je een strip tekent waar je zelf nauwelijks achterstaat, dan wordt het onvermijdelijk een zielloos produkt.
Ik ben een tijd uit de historische strip weggeweest. Misschien ook omdat je sterk onder invloed staat van een redaktie die zegt: je moet geen historische verhalen maken, je moet science-fiction maken. Maar op een bepaald moment kan ik voor de historie weer helemaal warm lopen en dan is de science-fiction voor mij weer volledig naar de achtergrond gedrongen.

Als je een vervolgserie over Malorix gaat maken, hoe ga je dan verder na het eerste verhaal?
Ik zou dan een verhaal willen maken dat aansluit op het begin van het eerste verhaal, dus dan gaat Malorix op zoek naar zijn eigen identiteit. Zijn zoektocht kan hem brengen naar Helgoland, waar hij met alle mogelijke geheimzinnige toestanden gekonfronteerd kan worden. Zo bestaat er een theorie dat Atlantis gezocht kan worden in de Skandinavische landen, met name bij Helgoland – maar zo zijn er duizenden theorieën over de eventuele ligging van Atlantis. In ieder geval waren vroeger de leefomstandigheden in Helgoland veel gunstiger dan later, het klimaat was er veel beter.

Je houdt hem dus niet per se in Friesland?
Misschien wel, misschien niet. Laat ik het zo zeggen: ik ben geen Friezenfanaat. Ik ben zelf een nuchtere Noord-Hollander, maar waarschijnlijk komen mijn voorouders wel allemaal uit West-Friesland en zou ik me daarom een Fries kunnen noemen. Die Friezen vormen toch wel een volk dat zich aardig heeft kunnen handhaven: Friesland is de enige Noord-Europese naam uit de oudheid die nog bestaat; al die andere stammen zijn allemaal verdwenen.
Maar ik zit gewoon te popelen om nu Romeinen en Friezen te gaan tekenen en we hebben daar tegenwoordig prachtige dokumentatie over. Je kunt tegenwoordig, vooral van de Romeinen, tot in de kleinste details over voldoende informatie beschikken. Zoals Romeinen vroeger in strips werden getekend, daar blijkt nu niets van te kloppen. Dat geldt voor mijn eigen strips ook. Met wat je vroeger, bijvoorbeeld toen ik Theban tekende, aan referentiemateriaal had... Je wist eigenlijk een heleboel níét. Anderzijds is het ook zo, dat hoe meer je van een onderwerp afweet, je des te banger bent om er aan te beginnen. Op een bepaald moment durf je niet meer, want je bent bang voor die grote achterban van wetenschappers en mensen met wie je omgaat. Maar eigenlijk zou je daar maling aan moeten hebben.
Maar weet je waar ik het meest bang voor ben? Ik ben er helemaal van uitgegaan dat het castellum dat we bij Velsen hebben opgegraven, het Castellum Flevum is geweest. En nu ben ik er bang voor dat, als mijn strip verschenen is, er een ander Romeins castellum wordt gevonden en dat dàt dan Flevum blijkt te zijn.
Maar ja, ik zie de strip toch wel met vertrouwen tegemoet. Ik denk ook wel dat de Eppo-redaktie er achter zal kunnen staan. Maar ook al nemen ze hem niet in Eppo op, dan ga ik hem in ieder geval toch maken. Want ik wil het verhaal gewoon kwijt voor mezelf. Maar omdat het zo ontzettend arbeidsintensief is om een stripverhaal te maken, zou ik het in mijn vrije tijd niet goed kunnen doen. Dan zou ik er een andere formule voor moeten vinden, dan zou ik er bijvoorbeeld meer een platenboek van maken of zo. Maar laten we maar hopen dat ik het in stripvorm kan doen. En misschien komt er dan ook wel een vertaling van mijn strip in het Fries; het is tenslotte een erg pro-Fries verhaal. En ze verdienen het best, vind ik, want het is een stuk van hun eigen geschiedenis.

Rob van Eijck

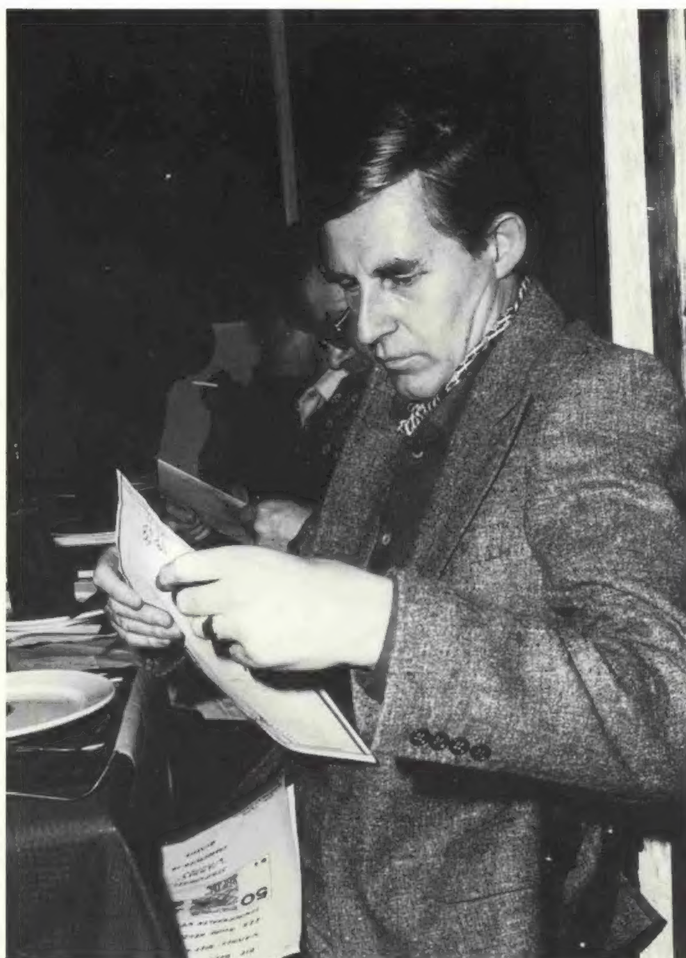

Verkrijgbaar in de reeks van het Nederlands beeldverhaal:

nr. 1.	P.C. Wijn	**Dick Durfal**	– het oog van Siva
			– de kale jonker
2.	M. Lodewijk	**Frank de Vliegende Hollander**	– safari in de ruimte
3.	P.C. Wijn	**Gloria van Goes, 1**	– Joffer op drift
			– de vergeten vallei
4.	P.C. Wijn	**Frank de Vliegende Hollander**	– Australisch avontuur
5.	H. Sprenger	**Piloot Storm, 1**	– het verijdelde complot
			– gevleugelde avonturen
6.	P.C. Wijn	**Gloria van Goes, 2**	– het valse vuur
			– de erfgenamen
7.	F. Kloezeman	**Stoomschip SS Anna**	– deel 1
8.	H. Sprenger	**Piloot Storm, 2**	– gevleugelde avonturen
			– het dak van de wereld
9.	P.C. Wijn	**Frank de Vliegende Hollander**	– gevangenen van het oerwoud
10.	H. Sprenger	**Piloot Storm, 3**	– het dak van de wereld
11.	P.C. Wijn	**Verowin**	
12.	P.C. Wijn	**Verowin**	– speciale uitgave
13.	P.C. Wijn	**Gloria van Goes, 3**	– Gloria van Goes op de vlucht
14.	F. Kloezeman	**Stoomschip SS Anna**	– deel 2
15.	H. Sprenger	**Piloot Storm, 4**	– het masker valt
16.	P.C. Wijn	**Jennifer Scott, 1**	– bestemming Oregon
17.	H. Sprenger	**Piloot Storm, 5**	– het masker valt
			– vliegende schotel
10.	P.C. Wijn	**Jennifer Scott, 2**	– bestemming Oregon
19.	D. Vlottes	**Senmoet, 1**	– jacht langs de Nijl
			– het goud van de farao
20.	P.C. Wijn	**Jennifer Scott, 3**	– de smokkelaars
21.	P.C. Wijn	**Frank de vliegende Hollander**	– het geheim van de Mount Everest
22.	M. Lodewijk	**Frank de vliegende Hollander**	– gangsters en spionnen
23.	D. Vlottes	**Senmoet, 2**	– een Kroon voor een Kind
			– de nieuwe hoofdstad
24.	H. Sprenger	**Piloot Storm, 6**	– vliegende schotel
25.	Willy Lohmann	**Liselore**	– deel 1
26.	H. Kabos	**Tekko Taks, 1**	– de lotgevallen van Tekko Taks
27.	D. Vlottes	**Senmoet, 3**	– de zwarte Anubis
			– de verbroken zegels
28.	P.C. Wijn	**Jennifer Scott, 4**	– het verlammend mes
29.	P.C. Wijn	**Alleen op de wereld**	
30.	J. Looman	**Dzjengis Khan, 1**	– strijd om het bestaan
31.	D. Vlottes	**Senmoet, 4**	– de piraten van de Nijl
			– de troonopvolger
			– Toetanchaton
32.	G. Stapel	**Jonne, 3**	– het geheim van de kris
33.		**Bert Bus, bibliografie, 1**	– o.a. Olaf Noord, 1ste episode
34.	H. Sprenger	**Piloot Storm, 7**	– alles strikt geheim
35.	H. Kabos	**Tekko Taks, 2**	– Tekko Taks zet de klok terug
36.	W. Lohmann	**Liselore**	– deel 2
37.	J. Looman	**Dzjengis Khan, 2**	– strijd om het bestaan

uitgeverij de Lijn

Voor u ligt het eerste deel van de Bert Bus-bibliografie.
Naast artikelen over heden en verleden treft u in dit deel het eerste Olaf Noord-verhaal aan, één van de beroemdste Nederlandse science fiction-strips uit de vijftiger jaren.
Uitgeverij De Lijn is er bijzonder trots op, dat ze dit verhaal vanaf de originele tekeningen heeft kunnen publiceren.
Over enige tijd zal deel 2 verschijnen met het vervolg van het Bert Bus-interview, een uitgebreide bibliografie, veel ongepubliceerd materiaal van Malorix enz. enz. Te veel om op te noemen. . . .
Dit deel mag niet in uw verzameling ontbreken!